120402

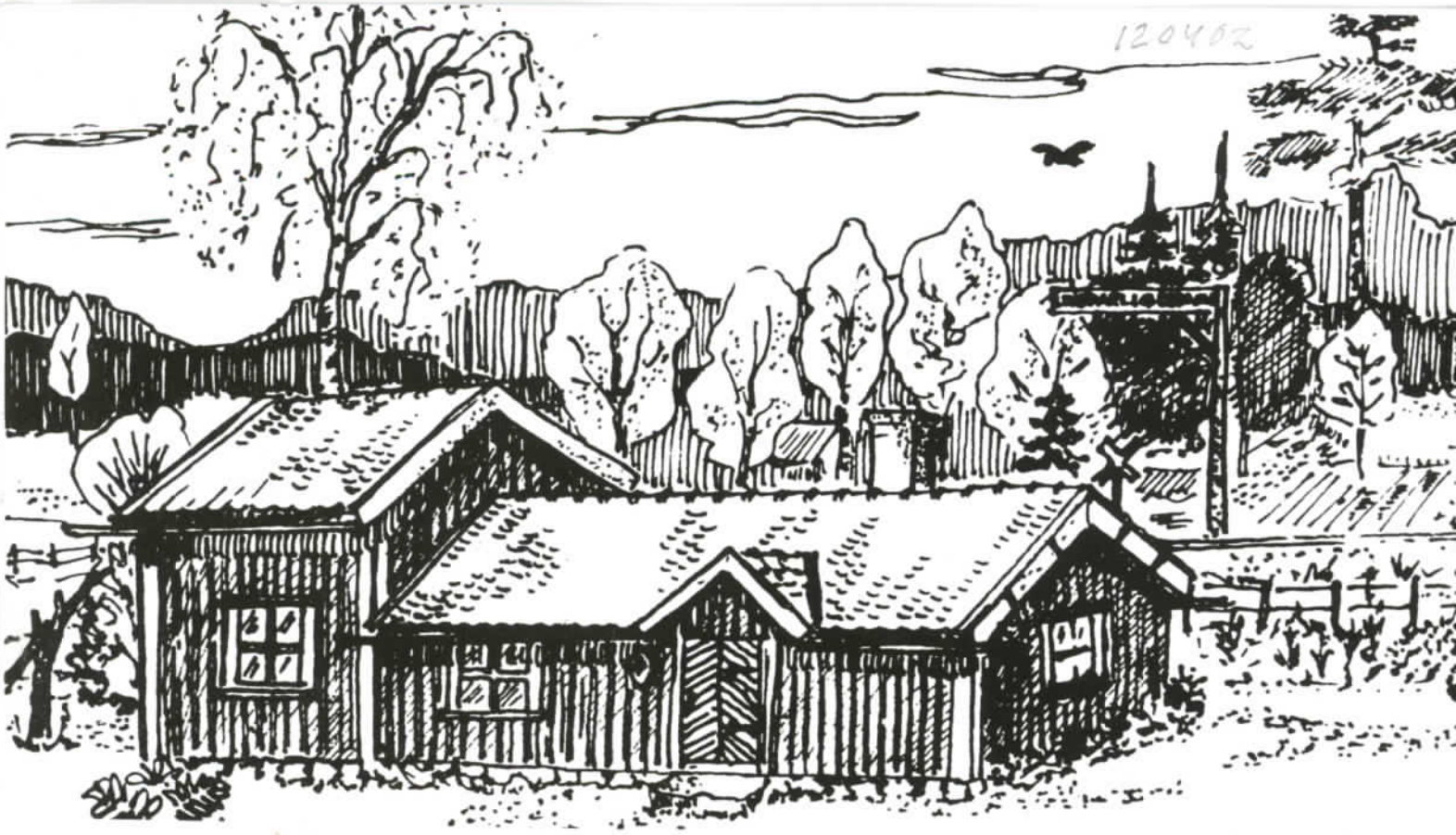

FRISTADSBYGDEN 2012

GAMMALT OCH NYTT - FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING

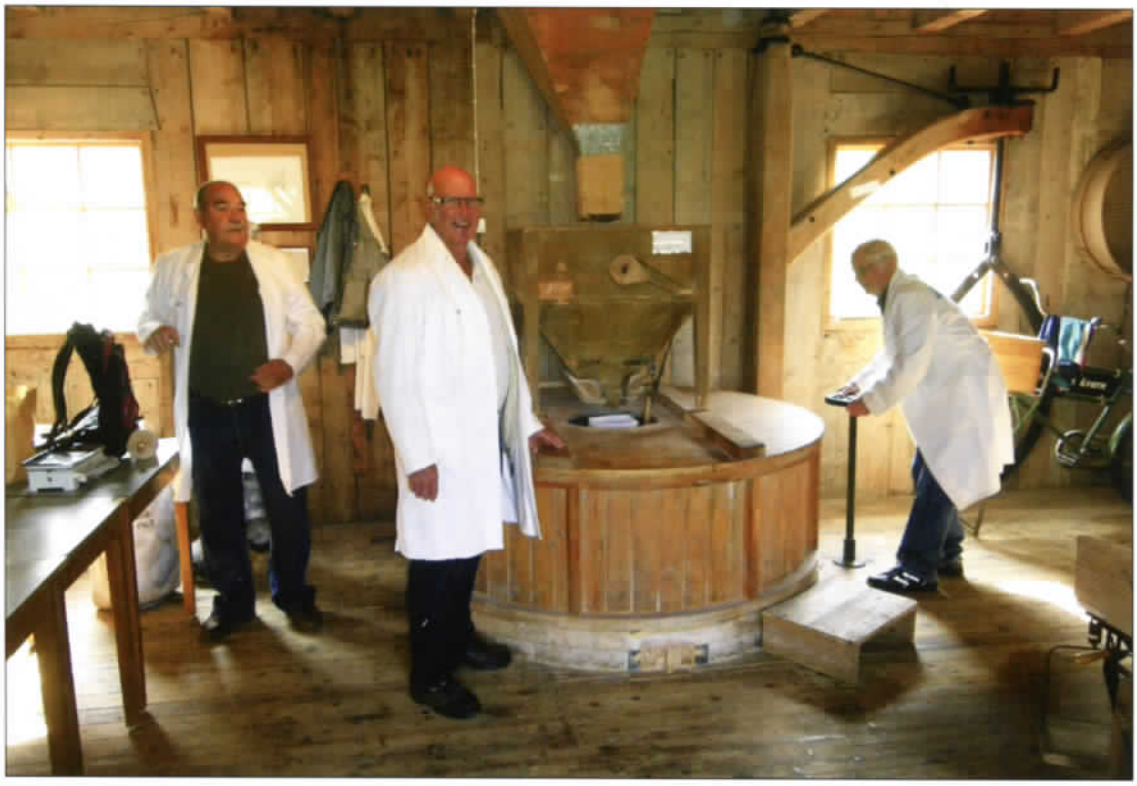

Mjölnarna Östen Börjesson, Jan-Olof Johansson och Joel Johansson på Mölarpsdagen 2011.

Fristads Hembygdsförening

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

OMSLAGSBILD MALNING I MÖLARPS KVARN Foto: Marita Bornefalk	1
ORDFÖRANDEN HAR ORDET Ann-Britt Boman	3
HANTVERKARE SÖKES	3
VERKSAMHETSBERÄTTELSE	4-6
TILL MINNE AV STIG FLYCKT OCH BERTIL THULIN Ann-Britt-Boman	6-7
TÄRBY KYRKA Ann-Britt Boman	8
ETT ANNAT FRISTAD – SAMTAL MED GULLAN SVENSSON Wiviann Bergsten	9-13
SLÄKTFORSKNING – IDEL ÖVERRASKNINGAR! Ulla Hugosdotter Alänge	18-19
SKRIVARKONFERENS I FRISTAD Ann-Britt Boman	19
TVÅ NYBLIVNA DOKTORER I SAMMA FAMILJ Ann-Britt Boman	20
SÅ ROLIGT VI HADE 2011! Bilder från verksamheten	21
DIKTER AV BENGT WIKTORSSON	22-23
THOLDAS PAJK - BARNDOMSMINNEN FRÅN 50-TALET Olof Stensson	24-27
FRAMTID FRISTAD – VAD ÄR DET? Ann-Britt Boman	27
NÄR HEMBYGDEN ÖMSAR SKINN Gunnar Boman	28-29
SÅ ROLIGT VI HADE 2011! Bilder från verksamheten	30-31
BOLLARÄNNET ELLER VÄNTAN VID VISKAN Wiviann Bergsten	32
VAD HÄNDER VID PRÄSTGÅRDEN? Ann-Britt Boman	32
ARNHAMRA, ULLEBO OCH FOREST HILL... Lennart Wasling	33-38
PÅ SPA I POLEN Gun Kihl	39
NÅGRA GLIMTAR FRÅN ELIDUS... Olof Rydén	40-47
PÅ HEDÅS 1969 Eva Drysén	48-49
KULTURVANDRING PÅ FRISTADS KYRKOGÅRD Ann-Britt Boman	49
FANFAR FÖR FUO, SOM FYLLER FEMTIO Wiviann Bergsten	52
FANTASTISKT MED MUSIK Maria Cedersmyg (Bergsten)	52-54
NÅGRA MINNEN FRÅN ÅREN I FUO Barbro Johansson (Ericson)	54-55
DET TOMMA SKÅPET PÅ SKOGSLID... Kerstin Thorburn	56-57
ÄLGFAMILJEN Gun Kihl	57
STYRELSEN FÖR FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING 2012	58
FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING PROGRAM FÖR ÅR 2012	59
BILDER PÅ MÖLARPSDAGEN	60

Sedvanligt Valborgsmässofirande i Stationsparken i Fristad kl. 19.00.
Våreld. Körsång. Vårtal.
Ungdomskväll i Missionskyrkan från kl. 20.00. Välkomna!

Hembygdsföreningen, Svenska Kyrkan, Fristads
Missionskyrka, Fristads Folkhögskola, Musikskolan i Fristad.

FRISTADSBYGDEN 2012

Redaktionskommitté: Ann-Britt Boman, Inger Ericson, Wiviann Bergsten, Birgit Gustafsson, Olof Stensson

Ansvarig utgivare: Ann-Britt Boman

Adress: FRISTADSBYGDEN, Fristads Hembygdsförening, c/o Boman, Spireav 5, 513 35 Fristad

Utgiven av Fristads Hembygdsförening
Plusgiro 73 52 05 - 7
Medlemsavgift: 50 kr för enskild medlem, 70 kr för familj

Med detta nummer följer inbetalningskort för medlemsavgiften. Vi hoppas att Du betalar in den så fort Du kan.

hemsida: www.nya.hembygd.se
e-post: birgitta.fristad@telia.com, maritabornefalk@gmail.com

© Fristads Hembygdsförening

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Fristadsbygden 2012 har just kommit ut. Ända sedan år 1978 har Fristads Hembygdsförening försökt dokumentera bygden och de människor som lever där. Ibland har vi tänkt göra intervjuer med människor, som haft mycket att berätta, men vi har kommit för sent. Varje människa är en värld, och den världen försvinner med henne.

I september hade vi en skrivarekonferens på Fristads Folkhögskola för hembygdsskribenter från hela Västergötland. Ett 40-tal personer samlades och delgav varandra sina erfarenheter. Det har också varit samlingar för hembygdsföreningarna vid tre olika tillfällen i Västergötlands Hembygdsförbunds regi. Här har vi regelbundna samlingar i Borås Hembygdskrets med representanter från ett 20-tal hembygdsföreningar från trakten. Det är så mycket verksamhet ute i bygderna, och det är ett oändligt antal arbetstimmar, som alla ideellt arbetande medlemmar lägger ner. Dokumentation, byggnadsvård, serveringar, kulturvandringar, midsommar- och nationaldagsfirande, marknader, utställningar, aktiviteter för skolbarn, ja, listan kan göras lång. Ofta samarbetar man med andra föreningar och organisationer för bygdens bästa. Här i Fristad har vi Bollarännet, där idrottsföreningarna och hembygdsföreningen har sina aktiviteter vid Mölarps kvarn. Det stora lotteriet blir ett gott tillskott till verksamheten bland ungdomar i Fristad och Sparsör.

Vi vill gärna ha flera medlemmar som engagerar sig i föreningen, och det finns många olika arbetsuppgifter att välja emellan. Det behövs praktiska kunskaper för underhåll och skötsel av Mölarps kvarn och hembygdsstugorna Klockarebolet och Ekalyckan. Man kan bevara kulturarvet på många sätt, dokumentera, fotografera och skriva. 1900-talet har vi lämnat bakom oss, och vi är många som har minnen därifrån. De förtjänar att föras vidare. Att vara med i en arbetsgemenskap ger så oerhört mycket utöver det arbete som blir utfört. Det kan gälla serveringsgrupper, som serverar kaffe och våfflor i stugorna på sommaren, gänget som slår havre och gör julnekar till Lellemarten och alla som hjälps åt med att hålla kvarnen och stugorna i prydligt skick. Visst blir man glad av att se den vackra miljön vid Mölarp och de små röda stugorna i grönskan. Det är ganska ovanligt med sådana loftsbyggnader så här långt norrut.

Välkommen med! Du kan ta kontakt med oss i styrelsen, och namn och telefonnummer finns i vårt program. Vi har också en hemsida www.nya.hembygd.se. Maila oss gärna till birgitta.fristad@telia.com eller maritabornefalk@gmail.com

Så hoppas vi på ett bra år för Fristads Hembygdsförening.

Ann-Britt Boman
Ordförande

HANTVERKARE SÖKES!

Under sommarens serveringar 2011 har det varit utställning för försäljning av hantverk både i Mölarps kvarn och Ekalyckan. Anne-Marie Åsbrink har organiserat försäljningen och tar gärna emot önskemål från hantverkare att vara med och visa och sälja sina alster vid kommande års serveringar. Hör av Dig till henne, tel 260065, om Du vill vara med eller ta fram en anmälningsblankett som finns på Fristads Hembygdsförenings hemsida, www.nya.hembygd.se för att anmäla Dig. Serveringarna i Mölarps kvarn är onsdagen den 6 juni och söndagarna den 1 juli, 5 augusti och 2 september. I hembygdsstugorna serveras kaffe och våfflor söndagarna den 17 juni, 8 juli och 22 juli.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING 2011

Till föreningen har under året inbetalats 710 medlemsavgifter.

Styrelsen har haft följande sammansättning:
Ann-Britt Boman, ordförande
Stig Flyckt, vice ordförande
Marita Bornefalk, andre vice ordförande
Göran Bördin, kassör
Rolf Hjertkvist, sekreterare
Sven-Åke Johansson, vice sekreterare
Gun Birgersson
Britt-Marie Johansson
Maj Börjesson
Jennie Gahnström
Jan-Olof Johansson, suppleant

Revisorer:
Tomas Brissman
Barbro Englund
Siv Gustavsson, suppleant

Kommitté för Mölarps kvarn, Klockarebolet och Ekalyckan:
Lars Utterberg, sammankallande
Joel Johansson, sammankallande
Alf-Rune Sandberg
Peter Lindström
Nils Karlsson
Hans Andersson
Kent Andersson
Östen Börjesson
Bertil Svensson
Rune Tennius
Sören Karlsson
Inga Eliasson
Jan-Olof Johansson
Olof Stensson
Kerstin Johansson
Sune Fridén
Lars-Erik Larsson
Bertil Hjortvall, tillsyningsman
Marita Bornefalk, styrelserepresentant
Rolf Hjertkvist, styrelserepresentant

Redaktionskommitté:
Birgit Gustafsson, sammankallande
Ann-Britt Boman
Inger Ericson
Wiviann Bergsten
Olof Stensson

Lellemartenkommitté:
Maj Börjesson, sammankallande
Gunnel Sandelin
Kerstin Johansson

Kaffekommitté:
Karina Ek, sammankallande
Gunilla Persson, sammankallande
Ingrid Arvidsson
Inga Eliasson
Lena Wennberg
Britt-Marie Törngren
Margareta Andersson
Siv Andersson
Birgitta Bergstrand
Yvonne Karlsson
Arnhild Nilsson
Anne Aalto

Fanbärare:
Göran Bördin

Valberedning:
Lars Utterberg, sammankallande
Alva Jinnegård
Olof Stensson

Årsavgift:

Enskild medlem	50 kronor
Familj	70 kronor

Styrelsen har haft tio protokollförda sammanträden, den 12 januari, den 2 februari, den 22 februari (konstituerande möte), den 7 mars, den 6 april, den 4 maj, den 8 augusti, den 7 september, den 11 oktober och den 1 november.

Deltagarna i en studiecirkel runt gamla fotografier från Fristad har träffats en gång i månaden under ledning av Vera Karlsson. Personer och miljöer på fotografierna har identifierats.
Ann-Britt Boman har varit ledare under våren för en studiecirkel om Viskadalen i samarbete med SPF med 16 deltagare.

Verksamhetsåret inleddes traditionsenligt med Lellemartenträff onsdagen den 12 januari för alla trogna medarbetare. Per Oldberg sjöng och spelade för oss, och de 50 deltagarna bjöds på kaffe och landgång.

Den 22 februari var det årsmöte i Folkhögskolans högtidssal, då en grupp från Fristads Musikskola underhöll under ledning av Ulf Holmestrand. Årsmötet var välbesökt.

Från den 26 mars och tre veckor framåt visade hembygdsföreningen en utställning "Barns lek förr och nu". Lördagen den 26 mars gjorde vi potatisgubbar, vindsnurror och andra leksaker som barn hade förr. Lars Jansson, Marita Bornefalk, Birgit Gustafsson m fl medverkade. Kerstin Thorburn organiserade utställningen och fortsatte sedan med miniutställningar i vitrinskåpet utanför Skogslids restaurang som har varit mycket uppskattade.

Söndagen den 20 mars underhöll Tonmix på Skogslid. Det var en trevlig eftermiddag, som också innefattade kaffeservering.
Lördagen den 16 april var det ett stort evenemang vid Mölarps kvarn, då Bollarännet gick av stapeln. Fristad GoIF, Sparsörs AIK och Fristads Hembygdsförening samarbetade om detta. Numrerade lotter hade sålts av idrottsföreningarna och bollar med samma nummer släpptes i Viskan. Numren på de bollar som kom först blev vinnande nummer. Fristads Naturskyddsförening ordnade tipspromenad och Hembygdsföreningen stod för serveringen och hade loppmarknad. Många hundra personer hade kommit till Mölarp, så trängseln var stor. Valborgsmässoafton var det sedvanligt firande på Skogslid, där Hembygsföreningen bjöd på kaffe, och senare blev det sång, tal och Valborgsmässoeld på Folkhögskolan. Vårtalare var Gudrun Greim.

Söndagen den 22 maj var det dags för Mölarpsdagen. Borås Spelmanslag underhöll som vanligt, och det var tipspromenad, servering, loppmarknad och lotterier. Vidare fanns hantverkare, som medverkade med svarvning, tovning och konsthantverk. Ett bisamhälle demonstrerades, och Mats Hjertén visade gamla allmogeföremål. Barnen kunde göra barkbåtar, bygga fågelholkar, syssla med mikroskopering och det fanns möjlighet att åka hästskjuts.

Söndagen den 6 juni firade vi nationaldagen vid Mölarps kvarn i samband med eftermiddagens kaffeservering. Borås Spelmanslag underhöll med musik och Jennie Gahnström höll tal.

Arrangemanget var mycket välbesökt och gynnades av strålande väder.

Onsdagen den 15 juni var det kvällsutflykt till Limmareds glasmuseum. Vi fick fin guidning och kaffe med dopp. Under hemfärden åkte vi genom den fagra bygden vid Torpa och Hofsnäs.

Söndagen den 19 juni var det kaffe och våfflor i stugorna liksom söndagarna den 10 juli och den 24 juli. Vid serveringarna har det varit utställning och försäljning av konsthantverk, som organiserats av Ann-Marie Åsbrink.

I Mölarps kvarn har det varit kaffeservering de första söndagarna i juni, juli, augusti och september. Karina Ek och Gunilla Persson har skött serveringen och då även bjudit på hembakat bröd och pajer. Även blomstervandringar och tipspromenader för barn och vuxna har anordnats liksom lotterier. Även här har det varit utställning och försäljning av konsthantverk. Ann-Marie Åsbrink har inrett kvarnkammaren för ändamålet och organiserat det hela.

Hembygdsföreningen ansvarade för visningar av museet på Folkhögskolan under två söndagseftermiddagar, den 17 juli med tipspromenad i museet och ett 40-tal besökare och den 11 september med möjlighet till tipspromenad på Heden. Riksantikvarieämbetet organiserade denna dag en aktivitet över hela Sverige - Gröna rum.

Lördagen den 6 augusti hade vi slåtter på Asklanda tillsammans med FNF, och området kring bautastenen slogs med lie. Ett 20-tal personer deltog. Lunch serverades till deltagarna.

Söndagen den 14 augusti var det friluftsgudstjänst på Mölarps ö med Svenska kyrkan, och efteråt bjöd FHF på kyrkkaffe. Spelmän medverkade, och ett 30-tal personer kom till gudstjänsten.

Lördagen den 20 augusti företogs årets resa, som i år gick till Vadstena. Vårt medhavda kaffe drack vi hos Östgöta Dals Hembygdsförening i Borghamn alldeles invid Vätterns strand i en gammal stenhuggarbostad.

Efter besök i den ålderdomliga Örberga kyrka åt vi lunch i Valvet. Eftermiddagen ägnades åt Vadstena kloster och klosterkyrka. Före hemresan gästade vi Ödeshögs Hembygdsförening med en omfattande verksamhet med vandrarhem och stor hembygdspark med många byggnader.

Söndagen den 21 september hade Karina och Gunilla ordnat en riktig myskväll vid höstdagjämningen i Klockarebolet med mat, underhållning och många levande ljus. Omkring 25 personer fick plats i den lilla stugan, och det blir nog mer sådant!
Söndagen den 23 oktober var det jazz-konsert med Örjan Hills kvintett i Fristads folkhögskolas högtidssal. Det kom ca 50 personer, som fick uppleva en fantastisk eftermiddag.

Onsdagen den 23 november var det åter myskväll i Klockarebolet med höstmörkret ruvande utanför.

Lördagen den 3 december var det åter dags för Lellemarten. Det var dåligt väder med regn och rusk, men trogna besökare bidrog i alla fall till ett gott resultat. Resterande lotter, kärvar och lingonriskransar såldes på julmarknaden på Fristad torg lördagen den 10 december. Lellemarten är ryggraden i föreningens ekonomi, och vi tackar alla medverkande för deras stora insatser.
Mölarps kvarn har speciellt under sommarhalvåret besökts av föreningar och grupper, och då har det ofta varit kaffeservering.

Den 18 juni medverkade Marita Bornefalk och Ann-Britt Boman med en PowerPoint-presentation om Fristad vid ett geocashing-event i Kyrkans Hus.

Hela redaktionskommittén var med på en studiedag på Fristads folkhögskola för hembygdsskribenter lördagen den 24 september med "matnyttigt" innehåll. Det var ett 40-tal deltagare från hela Västergötland, och kursen anordnades av Västergötlands hembygdsförbund och redaktionskommittén för Västgötabygden, där Ann-Britt Boman är sammankallande. I programmet ingick även visning av museet.

Birgit Gustafsson och Wiviann Bergsten har visat hembygdsstugorna för fritidsbarn från Gula skolan. De har också tillsammans med Birgitta Andersson medverkat i en skrift om kulturvandringar på Fristads kyrkogård, som tillkommit i samarbete mellan Svenska Kyrkan och Fristads hembygdsförening. Ett sådant samarbete sker också i en grupp som försöker få till stånd ett skolmuseum i drängstugan vid prästgården. Ann-Britt Boman gjorde vidare på initiativ av sockenrådet en kulturvandring på Heden den 23 augusti med ett 40-tal personer. Marita Bornefalk är ansvarig för föreningens hemsida med adressen www.nya.hembygd.se. Sven-Åke Johansson arbetar med att lägga in lokalt material i Bygdeband, Genlines satsning på lokalhistoria i anslutning till släktforskning. I gruppen ingår även Rolf Hjertkvist och Jennie Gahnström.

Avslutningsvis vill Fristads Hembygdsförening framföra ett varmt tack till alla medarbetare och medlemmar, som under år 2011 gynnat vår verksamhet. Vår uppgift är att sprida kunskap om och intresse för vår hembygd och skapa goda förutsättningar för dess invånare att känna sig hemma här. I detta arbete hälsas alla intresserade välkomna.

Fristad i januari 2012

Ann-Britt Boman	Rolf Hjertkvist
Ordförande	Sekreterare

STIG FLYCKT - TILL MINNE

Fristads Hembygdsförening har förlorat en av sina mest trogna och hängivna medlemmar. Stig Flyckt har lämnat oss.

Stig Flyckt var son till konstnären Manfred Flyckt, och hemmet kom att prägla honom för livet. Han var mycket kultur- och samhällsintresserad. Efter studier på Fristads folkhögskola, som betydde mycket för honom, kom han att utföra sin livsgärning på föräldragården Vallen i Tärby. På olika sätt fick han utlopp för sina intressen. Han var under många år en uppskattad guide och reseledare med en djup kunskap om bl a Västergötland,

men han kunde också sätta in den i ett större sammanhang. I Tärby församling var han under en stor del av sitt liv kyrkvärd och ordförande i kyrkorådet. Vidare verkade han som förtroendevald både i Fristads kommun och sedan i kulturnämnden i Borås kommun.

Vid kommunsammanslagningen 1974 bildades Fristads Hembygdsförening. Redan från början var Stig Flyckt med i styrelsen och blev vice ordförande, vilket han var fram till sin död. Hans balanserade och konstruktiva inlägg lyssnade man till, och han hade god förmåga att formulera sig. Han arbetade aktivt för restaureringen av Mölarps kvarn och andra projekt i föreningen. I samband med föreningens julmarknad Lellemarten tog han speciellt ansvar för julkärvarna, och han var en tillgång vid anordnandet av föreningens årliga resor. I föreningens tidning Fristadsbygden var han en trogen medarbetare. Styrelsesammanträden och föreningssammankomster var viktiga för honom, även när han på senare år hade svårigheter att komma. Kvällen innan han gick bort ringde han och beklagade, att han inte kunde komma på styrelsemötet.

Stig Flyckt kämpade i flera år med stort tålamod och stor uthållighet mot sjukdom, men han gav aldrig upp. Vi känner djup tacksamhet för vad han uträttat för sin bygd och för Fristads Hembygdsförening, alltsedan den började sin verksamhet. Hans minne lever.

Ann-Britt Boman

BERTIL THULIN - TILL MINNE

Det finns människor som växer ju mer man lär känna dem. Bertil Thulin var en sådan människa, försynt och ödmjuk till sitt yttre, men med en stor rikedom i sitt inre, en rikedom som han också delade med sig av.

Bertil var släktkär och talade ofta om släkten. Fadern Gustaf Thulins intresse för hembygden överfördes till sonen, men det kombinerades med ett annat intresse, nämligen tåg och järnvägar. Kanske berodde det på att Bertil växte upp på Nysäter alldeles invid järnvägen. Han åkte i sin ungdom varje dag med tåg till läroverket i Borås och läste sedan vidare till civilingenjör i Göteborg. Vattenfall i Trollhättan blev hans arbetsplats, och där bodde han också en tid med sin familj och en tid i Sjuntorp. Efter pensioneringen återvände han till barndomshemmet Nysäter, där han fick leva många år tillsammans med sin kära Birgit. Hans liv blev helt annorlunda när hon gick bort för några år sedan.

När Bertil och Birgit kom tillbaka till Fristad, engagerade de sig i Fristads hembygdsförening. Han blev sammankallande i redaktionskommittén för Fristadsbygden och medverkade med artiklar, bl a om Skalle i Fristad. När vi började med serveringar i Mölarps kvarn på somrarna, ansvarade Birgit och Bertil för dessa under flera år. Han var också ledamot av styrelsen. En stor insats gjorde han, då han och familjen fullföljde Gustaf Thulins påbörjade bok "Torpen i Fristads socken", ett uppslagsverk om fristadbornas historia. Men det var järnvägarna som mest fångade Bertil Thulins intresse. Lagom till 125-årsjubileet 1988 kom boken om Borås-Herrljunga järnväg. Jag minns hur glad Bertil var, när han hoppade av jubileumståget på Fristad station med boken i famnen, och vi började sälja den. Så kom boken om Trollhättan-Nossebro järnväg 1991 och sedan böckerna om järnvägarna Borås-Ulricehamn och Borås-Göteborg. Troligen finns det material till ytterligare böcker. Bertil var under lång tid medlem i Svenska Järnvägsklubben och även i dess forskarklubb.

Bertil Thulin var en mycket omsorgsfull person, och det han gjorde blev noggrant gjort. Vi i Fristads Hembygdsförening tackar Bertil för hans arbete för Fristad och för att dokumentera och bevara för framtiden. Hans minne lever.

Ann-Britt Boman

TÄRBY KYRKA

Tärby kyrka är byggd i romansk stil, troligen på 1200-talet. Den är belägen på en kulle, och i närheten finns flera gravfält, bl a en brandgrav från järnåldern. Där har troligen en storman begravts av fyndens mängd och utseende att döma. Kyrkan förlängdes åt öster 1748-1753, och då tillkom ett tresidigt kor. Sakristian uppfördes 1755. På 1770-talet tog man upp större fönster, och kyrkan fick också målad draperidekor runt fönstren.

Inventarier

Dopfunten i kyrkan är från 1200-talet och gjord av Mäster Andreas med bilder ur den bibliska historien. Han är den främste mästaren över huvud taget från Sjuhäradsbygden. Vidare finns medeltida skulpturer bevarade, bl a en skulptur från 1200-talet av en konung, kanske Olof den helige, nu på Borås museum. Altaret och altartavlan blev färdiga år 1684 efter att Tärbyborna samlat ihop pengar i över 30 år.

Predikstolen är troligen också från senare delen av 1600-talet. Den fick ett ljudtak eller baldakin år 1779, eftersom man ville att Tärby skulle ha detsamma som de andra kyrkorna i pastoratet.

Restaureringar

Från protokoll kan utläsas, att år 1685 hade rödmyror undermierat kyrkan och kyrkomuren. På 1690-talet beslutades att sätta upp stöttor mot gaveln. På 1700-talet reparerades kyrkan flera gånger. Det talas om rivning. Vid en biskopsvisitation 1795 frågade biskopen, om man ville bygga gemensam kyrka med Varnum. Då "riste sockenmännen på sina huvuden" och kunde inte bifalla förslaget. Kyrkan fick stå kvar. År 1873 skedde en större reparation, större fönster togs upp, läktaren byggdes om och kyrkan fick nytt golv och nytt spåntak. Vidare vitlimmades kyrkan. År 1895 fick kyrkan värme genom att en kamin sattes in. Pengar till detta hade samlats in, men många ansåg det onödigt. "Det hade aldrig hänt att någon frusit ihjäl i kyrkan". År 1903 fick kyrkan den första orgeln, ett pedalharmonium. En ny orgel sattes in 1984. Korfönstrens glasmålningar tillkom 1933. Åren 1996-1997 skedde utvändig renovering och taket fick lertegel. Restaureringen 2010-2011 omfattar bl a inläggning av nytt golv och ny värmeanläggning.

Övrigt

Tärby hörde fram till 1962 till Rångedala pastorat. Då överflyttades församlingen till Fristads pastorat, som i dag bildar en församling. Komministern bodde i Farstorp i Tärby mellan 1682 och 1918. Den prästman som verkade längst var Johan August Berg, som var komminister i Tärby i 51 år från år 1859 och framåt. Hans grav finns på Tärby kyrkogård. Där finns också ett unikt gammalt solur.

Ann-Britt Boman

ETT ANNAT FRISTAD - samtal med Gullan Svensson sommaren 2011

Kyrkvaktmästare Anettes Olsson och hans medhjälpare kommer ut ur skogen vid Elvidelund bärande på granar, som ska användas vid en begravning. "Bil har di, men ingen väg!" Det är Olsson som tar till orda och kanske tror han att ingen är i närheten. Där tar han riktigt fel. En replik kommer snabbt från Astrid Johansson, född Thillander: "Granar har di, men ingen skog!" Den som är så slagfärdig är Gullan Svenssons mamma och jag ska komma att spåra en betydande ärftlighet.

Gullan i samtal med Wiviann.

Detta är en av de många roliga och träffsäkra historier jag fått ta del av vid några besök hos Gullan Svensson sommaren 2011. Vid ett par av dem har Lars Olof Johansson, Gullans brorson, varit med och fört oss tillbaka till utgångsläget, när vi svävat ut. Han är son till Kurt Johansson, som var vaktmästare på Gula skolan och dessutom brandchef i Fristad. Han besöker Gullan ofta och är en av de hjälpande händer, som gör att hon klarar det mesta trots fyllda 96 år.

Nybyggartid

Mitt första besök sker en mycket varm försommardag och vi sitter i trädgården. Jag förvånas över att man trots närheten till centrum får en känsla av att vara på landet. Då påminns Gullan om den första tiden i Fristad, som hon kallar "nybyggartiden". Hennes far, Knut Birger, KB, Johansson hade byggt ett hus, som senare kom att tjänstgöra som vedbod och tvättstuga och där flyttade familjen in. Alla var naturligtvis glada när den permanenta bostaden var klar och man slapp höstkylan och fukten i det provisoriska hemmet. Familjen kom från Mölndal och Gullan hade gått nästan hela sitt första skolår där. Nu väntade skolan i sockenstugan i Fristad och det måste väl ändå varit en viss skillnad. Gullan fick presenter av sina skolkamrater i Mölndal vid avresan till det då enormt avlägsna Fristad. Hon trivdes i Fristad med sin fröken Emma Johansson, som var snäll och som också varit mamma Astrids lärare. Klassrummet var blomstersmyckat vid avslutningen och två av klasskamraterna hette Livan Andersson och Märta Hermansson.
Att flytta till Fristad innebar att man bodde i närheten av morföräldrarna, Selma Thillander, född Andersson, och Ernst Ossian Thillander. Deras hem hette Elvidelund. Därför tyckte Gullan att det var lite fantasilöst att deras hem fick samma namn av pappa KB.

Föräldrar

Gullans far, som växte upp i Mölndal, upptäckte tidigt genom sommargäster att kopparslageri var en hägrande försörjning. Knut Birger fick anställning hos Strömblads,

KB Johansson med barnen Gullan och Kurt.

en stor plåtslageriverkstad, i Göteborg. För att få möjlighet till utbildning tog han värvning på tre år vid I 15, Fristad Hed. Han begärde avsked 1913 och återvände till Mölndal, där han fick anställning på Papyrus pappersbruk som kopparslagare och reparatör. I april 1915 gifte han sig med Astrid Thillander, som han varit förlovad med sedan 1913 och de bosatte sig i Mölndal, där barnen Gunvor (Gullan) och Kurt föddes. Den 15 maj 1923 flyttade familjen till Fristad och KB startade här sin firma först i ett litet uthus vid G:a Kyrkvägen för att ganska snart flytta den till tomten, som han förvärvat för boningshuset, där Gullan än i dag bor.

KB kom att syssla med såväl kopparslageri som plåtslageri och rörläggeri, ett omväxlande arbete, som innefattade både att lägga koppartaket på Vänga kyrka och att rensa igensatta avloppsledningar på Folkhögskolan. Att tillverka hängrännor och stuprör var ett tungt hantverk, så när KB fick möjlighet att investera i en gradsax, så innebar det både lättnad och glädje. När andra världskriget närmade sig, bildades brandkåren i Fristad. Där blev KB den förste brandchefen.

Gullans mamma, Astrid, tjänade piga som de flesta flickor på den här tiden. Familjenamn som nämns är Björkmans och Osbecks. Den senare var kapten och skulle förflyttas till Tyskland och önskade att Astrid skulle följa med, något hon inte ville. Hon fick som tack för sitt arbete en silverfingerborg.

De äldre av oss minns den lilla kiosken, som låg strax söder om stationen Borås Övres huvudbyggnad. Här arbetade Astrid 1907, medan syster Anna var piga på stationen hos familjen Munk. Senare, men före giftermålet och flytten till Mölndal, arbetade hon som handsömmerska hos olika skräddare, bl a fru Lövqvist, som utförde arbeten åt I 15:s officerare, vars privata uniformer hade behov av reparationer. Hon hjälpte också till att städa officerarnas rum. Detta ledde till att hon kom att bli den sista som talade med den officer på regementet på Heden som tog sitt liv. Detta var sannerligen svårt att glömma!

Tiden gick och möjligheterna till försörjning blev bättre i Borås, så Astrid och systern Anna, som var utbildad sömmerska, började arbeta hos Eriksson & Larsson. Vid återkomsten till Fristad efter åren i Mölndal, kom Astrid att börja hos Lundahls. Hon och systern Helga, som blev änka vid 26 års ålder, polerade tumstockar, respektive satte ihop metalldelarna till dem. Till fabriken, som låg ungefär där vi idag finner biblioteket, tillverkade KB metalldelarna. Anna utbildade sig senare i barnavård i Stockholm och fick anställning i en läkarfamilj, där hon även fick tjänstgöra som mottagningssköterska. Senare sökte hon sig till Göteborg och fick arbete i en redarfamilj i Kullavik.

Fortsatt skolgång

Efter två år i småskolan väntade fyra år hos magister Hjelmgren i Röda skolan, numera Musikens hus. Magistern var glad att han fått en god "läsklass" och Gullan var säkert en av de allra duktigaste, eftersom hon ofta fick deklamera på examen. Gullan kan än i dag med stor inlevelse och hög röst deklamera ur minnet första versen ur "Hos Lisen i köket". Valet var vid tillfället Gullans och verserna hade publicerats i Söndagsskolans tidning "Barnavännen".

"Nu är det eld i spisen
och grytorna stå på
och mammas lilla Lisen,
hon är så duktig så
Nu ska en deg hon knåda
till bullar och till krans,
det är en fröjd att skåda,
ty allt går som en dans.
Och mandel ska vi hacka
och blanda socker till.
Nog tror jag att vi tacka
om hon oss bjuda vill.
Sen ska vi koka kola
av grädde och choklad
och inte ska vi snåla
på sockret, du och jag.
Och plättar ska vi grädda
och sen strö socker på.
Nog tror jag att vi stanna
hos Lisen, om vi få
och röra i en panna
och gryta då och då."

Gullan är fjärde flickan från vänster.

Gullan tyckte att kristendom var mycket intressantare och roligare i Missionskyrkans söndagsskola än i skolan. I Missionskyrkan verkade bl a Artur och David Andersson.

Själv minns jag också söndagsskolan med

glädje. Vi förberedde fester och utflykter med verser och prassliga kräppappersskläder, som skulle få oss att likna spröda vårblommor. En julfest vart vi alla i familjen fångade i barnsjukdomar, utom pappa, som vaktade Sveriges gränser. Vi barn blev så glada över att tant Elsa kom med godispåsar och tidningar till oss stackars sjuklingar.

I Borås firade man Barnens Dag varje år och då passade man på att bl a göra reklam för att dricka mjölk och på så sätt få ett hälsosamt liv. I dag kan det ju förefalla lite egendomligt, men Gullan minns att mjölkaffären, som låg mitt emot Skogslid, annonserade att de även hade tuberkelfri mjölk från Solberga. Där hade man tydligen försäkrat sig om att besättningen var smittfri. Pastörisering var ju annars modellen för att förhindra smittan.

Fortsättningsskolan
De här sex veckorna tyckte Gullan var intressanta och givande, eftersom man sysslade med praktiska och användbara uppgifter som att fylla i fraktsedlar, inbetalningskort och att deklarera; alltså en förberedelse för vuxenlivet.

Arbete, arbete, arbete
Arbetslivet för Gullan sker i huvudsak vid Fristads Skyddskläder. För samhället var det naturligtvis gott att ha en stor arbetsplats, där många kvinnor fick sin försörjning. Av Gullan

Skyddskläders alla flickor.

förstår jag att det var ganska tuffa förhållanden för den som kom direkt från skolan. Man hade "lärpengar" på 20 kronor efter en månad och fick börja med att fälla fickor på en Singermaskin. Därefter kom domen: "Klarar du inte detta, finns det inget att göra!". Gullan måste vant sig och fick så småningom uppleva en avtalsenlig lön vid sömnad av overaller, hängselbyxor och velvetinjackor.
Vi pratar om att mode också fanns inom den här branschen och vissa säljare som Gustins i Kiruna specialiserade sig på lantliga jackor och pilotjackor i olika färger. Visst minns vi alla Sven Wollter, som under slutet av -60-talet och början av -70-talet med stolthet bar sin storväst i manchestersammet, sydd i Fristad. Kanske var han den av alla som inte alldeles utan anledning hade klätt sig i arbetarmundering.

Gullan arbetade under en tid med hemsömnad, men när det blev bistrare tider, meddelade Birger Magnusson att om hon ville ha fortsatt jobb, var det att komma till fabriken, vilket Gullan gjorde.

En tid hade Gullan ett eget företag, Textilboden, men det stämde kanske som en försäljare sa: "Det här hade gått bra var någonstans som helst utom här". Med tanke på alla postorderföretag och affärer i Borås var konkurrensen naturligtvis väldigt hård. Det sista av lagret gick till Polen.

Giftermål och barn
Gullan hade känt sin blivande man Stellan Svensson sedan barndomen, eftersom hon brukade springa från mormor och morfar till hans hem för att hälsa på. Han var fem år äldre än hon. Han var springpojke hos Hellströms och arbetade också på hotellet, innan han fick sin huvudsakliga sysselsättning som lagerchef vid Skyddskläder. Där blev han kvar i 22 år. Tillsammans fick de dottern Ulla och hon var endast sex år, när Stellan gick bort. Gullan har också fått uppleva den stora sorgen att mista sitt barn och jag undrar hur man klarar av en så enorm förlust. Gullan svarar med stort allvar men så vitt jag förstår utan bitterhet: "Våra sorger har vi för oss själva". Hon gläds åt att Ullas väninnor ofta kommer och hälsar på för att ta en kopp kaffe.

Kristid
Vid mitt andra besök, då svarthättan sjunger för oss hela eftermiddagen, kommer Gullan ut i trädgården med ett par fotoalbum i famnen och naturligtvis med ett roligt minne från den tid, då vi hade ransoneringskort för att få handla. En dam kommer in till slaktaren och klagar över att hon har så få köttkuponger och väntar

främmande till helgen. "Ge dom ett album å titta i", blir hans kommentar. Dessutom uttalar han album med ett långt a, vilket inte gör historien sämre.

Fritid och intressen

Att hålla på med gymnastik har varit ett stort intresse för Gullan. Det började redan på Skyddskläder med en kväll i veckan och bar ända till Ryttarolympiaden i Stockholm 1956 och till Världssportutställningen i Bryssel 1958.

Bryssel, "Det är jag i den grilliga kjolen" sa Gullan.

I Stockholm leddes truppen av Greta Sisslegård, som var en mycket välkänd gymnastikdirektör i Borås. Hon hotade med gräsliga repressalier om någon gjorde fel, men var väldigt nöjd till slut. Gullan minns hur ett gäng matroser, som svarade för flaggceremonierna applåderade, när truppen visade hur man rodde med raska tag. På nätet kan man läsa i Borås Idrottshistoria att Greta Sisslegård var med redan vid olympiaden i Berlin 1936.

I Bryssel under Världssportutställningen var gymnasterna inkvarterade i en alldeles ny forskningsskola, där mat och motion var mottot. En dam med förmögenhet och idéer hade gjort en satsning och allt var supermodernt.
Endast två gymnaster från Fristad var aktuella för äventyret i Bryssel och Gullan berättar att utan sin yngre, språkkunniga kamrat, Mona Johansson, hade hon inte kommit dit, eftersom

Världssportutställningen i Bryssel

man var tvungen att på egen hand ordna allt för fritiden. Med Monas hjälp blev det både föreställning med Holiday on Ice och besök på nattklubb. I det senare ingick en långdans, som Mona mera ansåg hörde hemma på en söndagsskolefest.

Politik

I ett album hittar jag en bild på massor av ungdomar framför den ståtliga huvudbyggnaden vid Bommersvik, SSU:s förbundsskola utanför Södertälje och jag känner att där skulle jag gärna varit med. Då berättar Gullan att hon varit där på utbildning.

Bommersvik, Gullan står i mellersta raden trea från höger.

Före kriget var Gullan kassör i SSU i Fristad. Där gällde det att se upp så att killarna inte valde ett för dyrt spelgäng till dansen på Skalles rotunda eller Gamla Idrottsplatsen. Senare blev det fler politiska uppdrag i Skolstyrelsen och Kyrko- och Kommunalfullmäktige. Gullan tvivlade på nyttan av storkommunen och vi var väl flera som då tyckte att tvivlen var berättigade.

NTO
NTO hade sina möten i ett rött hus vid Femoverken och därifrån minns Gullan att det ibland förekom teaterföreställningar.

Ungernrevolten 1960
Från Borås minns jag att stan plötsligt inkluderade en hel del trevliga och ganska språkkunniga ungrare, klädda i hatt, som alltså lämnat sitt hemland i protest mot regimen ofta mitt i sin utbildning.

I Fristad hamnade de hos Gullan, var annars? Ragnar Bengtsson, rektor på Fristads Folkhögskola, frågade om hon kunde ta hand om några av dem. På andra våning fanns plats och köket kunde man få låna och Gullan förstod att det måste ha rått brist på ägg i Ungern under revolten, för hon blev inbjuden på kokta ägg i sitt eget kök.
Återigen ett glatt minne! Ungrarna: "Husmor, vad är urin?" med betoning på u. Gullan finner sej snabbt, griper dottern Ullas docka och visar handgripligen vad det handlar om. Antagligen väntade en läkarundersökning på de nyanlända. Långt uppe i norr fullbordade ungrarna sin examen till bergsingenjörer. Flera av dem har kommit på återbesök, någon med familj efter 30 år och jag förstår att deras öde verkligen grep tag i Gullan.

I sommar har jag träffat Gullan Svensson, som jag inte kände tidigare, en person som arbetat hårt, fått sina törnar av livet, haft hjärta och intresse för andras väl och ve och som dessutom är väldigt rolig. Slå det den som kan!

Tack Gullan och Lars-Olof!

Wiviann Bergsten

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
FRISTADS FOLKHÖGSKOLA

Fristads folkhögskola
-Kunskap och glädje på Frista' Hed

Sommarkurser 2012 på Fristads Folkhögskola:

- **Kom igång med ditt skrivande** **25-28 juni**
- **Från tuskaft till kypert på åtta skaft** **25-28 juni**
- **Möbeltapetsering** **25-29 juni**
- **Akvarellmålning** **25-29 juni**
- **Må bättre- vecka** **25-29 juni**
- **Smyckesvävning** **25-29 juni**

Allmän kurs; *grund- och gymnasieskola*

Särskilda kurser; *må bättre- hälsolinje, vävning på heltid, deltid och distans, utbildning till personlig assistent, Växa-grupp.*

Konferenslokaler för små och stora grupper med fina övernattningsmöjligheter.

Uppdragsutbildningar efter önskemål.

Vandrarhem under sommaren till förmånliga priser.

Glöm inte det fina museet! För visning, kontakta skolan eller Hembygdsföreningen!

KULTURKVÄLLAR!

Hemsida: www.fristads.fhsk.se
e-post: exp@fristads.fhsk.se
Telefon 033-23 68 00

SVEBA DAHLEN

Ett företag i framtiden

Fristad Värme & Sanitet AB

FRISTAD · Telefon 26 16 97

Vatten-, Värme-, Sanitära INSTALLATIONER

Idé tryck

Tryck och brodyr på textil

Tel. 26 97 00

Ola

SKOMAKARE

Telefon 033-26 05 99
070-57 40 142
Öppet: Tisd-onsd-torsd 15-18
Fred 14-16
OMBUD FÖR SERENA KEMTVÄTT

Växthuset mitt i Centrum!

Vi ombesörjer din leverans över hela världen.

Fristads BLOMSTERAFFÄR

Storavägen 28 Fristad Tel. 26 00 45

Öppet Vard. 9-18, Lör. 9-16, Sön. 10-16

www.fristadsblomsteraffar.se

Den enda butiken i Fristad som är öppen till 24.00!

• Biltvätt • Livs
• Hyrfilm Kassagirot

Öppettider:
Måndag - fredag 6:00-24:00
Lördag 8:00-24:00
Söndag 9:00-24:00
Adress: Skalle 513 35 Fristad, Telefon: 033-26 13 80

time
En god granne

Together we can do it. YIT

Vi utför el-, kyl-, rör- och ventilationsinstallationer.

YIT Sverige AB
Katrinedalsgatan 13A • 504 51 Borås • Telefon: 033-474100
www.yit.se

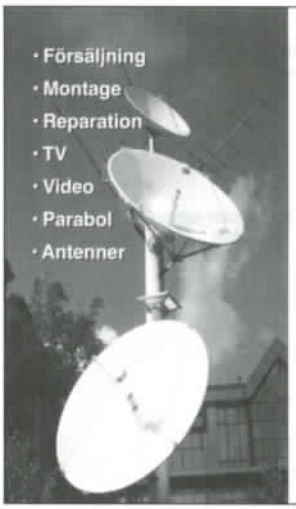

Rydén i Fristad
Din personliga problemlösare när det gäller TV, video och parabol!

Auktoriserad installatör för och återförsäljare av:
Viasat, Canal Digital och Boxer

Har Du problem? Ring
Bengt-Göran Rydén
Mobil: 0705-28 97 90
(innehar F-skattsedel)

Ingenjörsfirma
Åke Brunnegård
Stora Vägen 31
513 33 FRISTAD, SWEDEN
Telefon 033-26 01 55
Produktritningar

Fristads Glasmästeri & Inramningsverkstad
Stora vägen 16 b, Fristad
Ove Andersson
tel & fax 033-26 15 70, Mobiltfn 0705-26 15 26
GLASMÄSTERI
Spec. blyglas

Stor sortering!

Bädd-soffor • Sängar

handla KLOKT

Ett besök hos oss lönar sig alltid!

Soffgrupper • Furumöbler

Sparsörs Möbelfabrik
Tel. 033-26 02 58. ÖPPET: Månd. 10.00-18.00.
Tisd-Fred. 14.00-18.00. Lörd.10.00-13.00.

Nyfiken på våra **telefon- och internettjänster?**

Alltid ha nära till banken, där och när du behöver den. Välj det sätt som passar dig bäst!

Välkommen in till oss, vi hjälper dig!

Swedbank
Sjuhärad

Bank & Försäkring

UTPLANTERINGSVÄXTER I STOR SORTERING EGEN ODLING - HÖG KVALITET

Lövås Blommor Tel. 033-26 16 26

ÖPPET: *VARDAG 9-18 • LÖRDAG 9-13 • SÖNDAG 10-14*

FRISTADS BIBLIOTEK

Välkommen till vårt fina bibliotek!
Här kan du läsa tidningar och tidskrifter, botanisera i bokhyllorna, titta på utställningar i Galleri Glasverandan och använda våra datorer. Du kan låna böcker, tidskrifter och musik, dataspel och filmer. Om du söker någon bok som vi inte har i Fristad beställer vi naturligtvis in den till dig från annat bibliotek.

Galleri Glasverandan 2012

25/2 - 17/3	John Magnusson -Foto
30/3 - 21/4	Fredrik Ageros - Måleri
28/4 - 26/5	Ann-Sofie Claesson -Måleri
7/6 - 29/6	Stefan Sandström -Djur och landskapsmålning
5/7 - 27/7	Tämta Vävstuga
2/8 - 24/8	Maria Stawåsen och Per-Ola Skoglund -Origami
7/9 - 29/9	Linnea Larsson -Akvarell
5/10 - 27/10	Kjell-Ove Sethson -Foto
9/11 - 1/12	Peter Schultz -Akvarell
7/12 - 4/1	Vävutbildningen, Fristads Folkhögskola -Textil

Fristads bibliotek
Gamla Kyrkvägen 6, 513 33 Fristad
Tel. 35 88 09
hemsida: boras.se/fristadsbibliotek
Öppet: mån-tor 11-19, fre 11-18, lör 11-14
Andra tider under sommaren och storhelger

Välkommen på upptäcktsfärd!

Hos oss hittar du antikviteter från svunnen tid och loppisföremål från igår. Även köp (hämtning) av dödsbon och delar av hem.

Följ skylt Mölarps Kvarn • Tel 0707-204066

Bilisten

När ni behöver

SERVICE

eller

REPARATIONER

Bilisten

vänd er till oss!

Försäljning av kioskvaror, livsmedel, biltillbehör,
cyklar, mopeder, trädgårdsmaskiner,
motorsågar, reservdelar m.m
Uthyrning av VIDEO och DVD filmer,
släpkärror, båttrailer,
biltransporter, hästtransporter
och trädgårdsmaskiner.

ÖPPET: Vard. 7.00-19.00, Lörd. 9.00-15.00

BORGSTENA BIL & MASKINVERKSTAD AB

Tel. 033-26 30 84, 26 34 82

Lediga lokaler mitt i Fristad centrum!

Etablera dig bland framgångsrika företag i Fristad. Vi har lokalerna. Lämpliga för bl a KONTOR, FÖRSÄLJNING, LÄTTARE INDUSTRI, TRYCKERI, GYM, LAGER/LOGISTIK och FÖRRÅDSHOTELL. Kontakta oss för en personlig visning.

Tel. 13 60 00

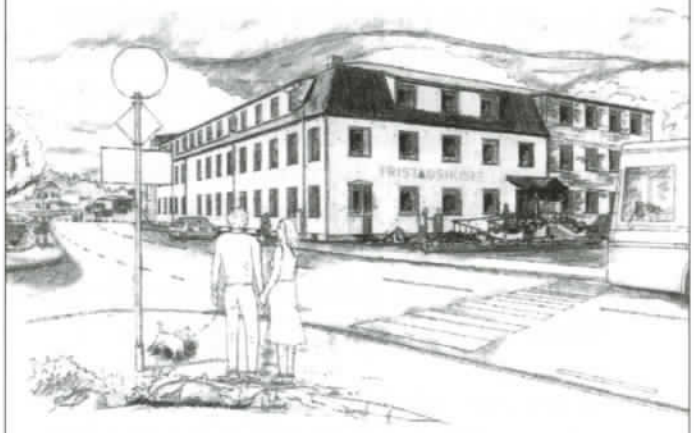

FRISTADSHUSET

FÖRETAGSCENTRUM I FRISTAD

Viskan

EKONOMIPROFIL

www.viskanekonomi.se

Anna-Karin Ryberg

0707 72 28 67

Gingri Bräckås 21 51395 Fristad

Vi kommer till Dig!

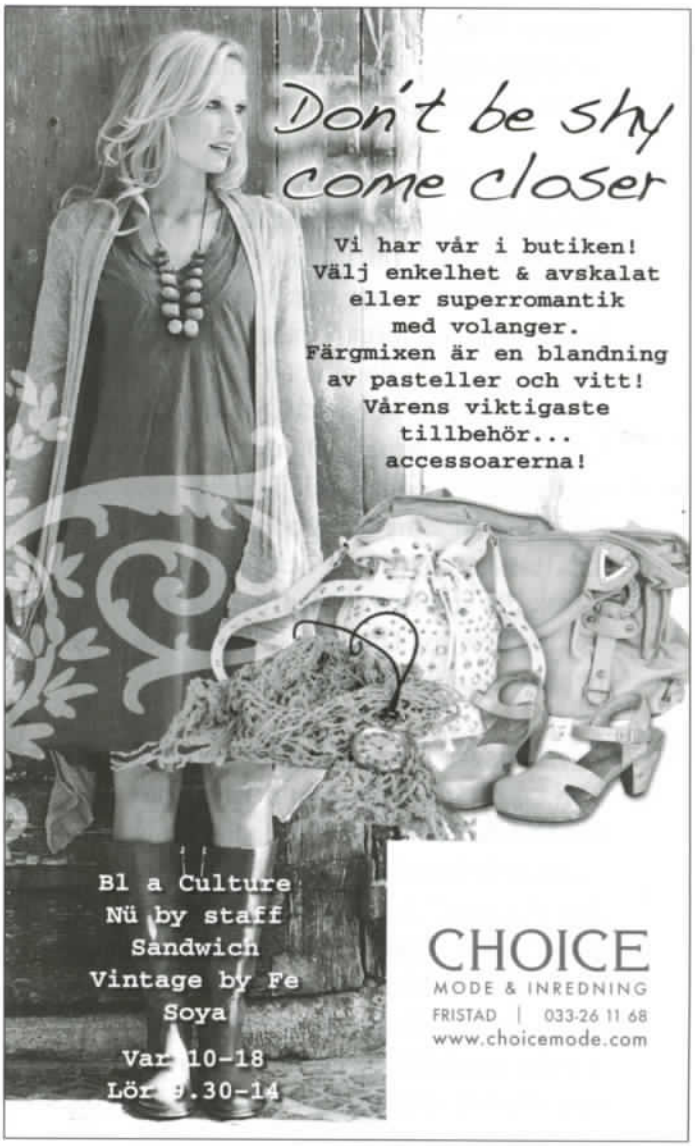

GITARRATELJÉN

Instrumentverkstad o butik

Ingbritt Larsson

Gitarrbyggare

Tel. 0703 26 81 33

E-post gitarrateljen@telia.com

Butik mitt i Fristad, Öppet måndagar 17-19 & torsdagar 16-19

SLÄKTFORSKNING - IDEL ÖVERRASKNINGAR

Att söka sina rötter och att få veta så mycket som möjligt om sin bakgrund är för många en kittlande intressant upplevelse. Vi var en grupp vänner och kolleger i Fristad som samlades kring detta ämne i september 1980. Jag visste att vår kollega Eva Drysén länge hade släktforskat och hon lovade att bli vår ledsagare i kyrkoboksdjungeln. Vi blev sex medlemmar i studiecirkeln, Kerstin Thorburn, Brita Johansson (Utterberg), Vera Karlsson, Inga Gustafsson, Britt-Marie Gille och så jag, Ulla Alänge, och ibland var Sven-Evert Gustafsson med, men han ville inte stå som medlem utan kallade sig "iakttagare".

Vi startade cirkeln hos mig på Munkåvägen och sen skiftade vi kursplats hos deltagarna. Redan den 8 oktober tog Eva oss med till Borås bibliotek för att sätta oss in i mikrofilmläsning av kyrkböcker. Kursfinalen skedde den 31 januari 1981 på Landsarkivet i Göteborg, där vi forskade i äkta kyrkböcker från klockan nio till klockan tretton.

Genom Sven-Everts kontakter fick jag låna en videolog, så att jag kunde läsa mikrofilmer hemma. På den tiden kunde man kostnadsfritt beställa mikrofilmer från alla bibliotek i hela landet. Den 8 februari måste jag lämna tillbaka den lånade videologen och den 9 februari beställde jag en egen från Stockholm, och den kom den 24 februari. Den kostade 1902 kronor, värd varende krona, och jag eller kanske min videolog blev mycket populär bland mina släktforskningsvänner och jag fick många besök. På sportlovet i februari besökte jag landsarkivet på Uppsala slott för första gången och det skulle bli många besök där.

Eva Dryséns första råd till oss var: "Ni ska börja med att be era gamla släktingar att berätta allt vad de vet om släkt tillbaka i tiden, för snart är de kanske borta och då har ni missat den chansen." Jag skrev då ett brev till min faster Olga, 78 år, och bad henne berätta om sitt barndomshem och om äldre släktingar. Hon skrev ett långt intressant svarsbrev och jag fick särskilt höra mycket om min farfar, och hon var så glad över att det var någon som hade intresse för det gamla, och hon lovade att berätta mer, när vi träffades nästa gång - och det blev spännande!

Så här sa faster Olga: "Vår mormor var dotter till Karl XV. Mina bröder trodde inte på det och ville inte höra talas om det, men det var ju jag som stod vår mormor närmast och jag pratade mycket med henne. När mormorsmor blev med barn, fick hon en summa pengar och en karl att gifta sig med. Men det var en dålig man, som söp bort alla tillgångar och till slut söp han ihjäl sig själv. Nästa gång hade hon bättre tur. Hon gifte sig med en snäll och gudfruktig skräddare."

Det är nog fler släktforskare som har stött på så här omöjliga problem, för då får man inte hjälp av några kyrkböcker. Men de hjälpte mig i alla fall att spåra "den dålige mannen". Att han hette Per Pettersson och var född i Ekeby 1793, mycket äldre än Stina, som var född 1820, att han 1817 flyttade till Lovö, där han står som tracteur på en krog, som kallades Petterssons Hus. År 1818 gifter han sig med Gustava Charlotta Cedervall, bägge skrivna i Drottningholm. 1840 finner jag honom i Ingvasta, där han står som hemmansäg och hustru Gustava Charlotta (död 1844) och pigan Stina Jansdotter. Hon får dottern Maria Christina 1846 (Karl XV var då 20 år och Stina 26), men inte förrän 1852 gifter hon sig med Per Pettersson. Det gick ju rykte om Karl XV att han gärna besökte krogar i trakten och gav sig i slang med vanligt folk. "Men kära faster Olga i din himmel, hur ska vi få ihop det här?"

På min farfars sida råkade jag på en mycket intressant person, Per Eriksson Wast född 1596. Han var talman i bondeståndet under flera perioder och var bl a med på riksdagen 1654 på Uppsala slott, när drottning Kristina avsade sig kronan. Genom ett brev som den engelske diplomaten Whitelock skrev hem och berättade om händelsen, får vi veta "- att talmannen för bönderna steg fram i sin grova bondedräkt och bad drottningen att stanna kvar och vara första häst och han lovade att hjälpa till att dra lasset. När han slutat sitt tal tog han hennes hand och skakade den och kysste den två eller tre gånger. Sedan drog han fram en smutsig näsduk ur fickan, torkade tårarna ur ögonen och återvände

till sin plats."
En bevisbar och rolig överraskning var när Eva Drysén och jag upptäckte att vi hade två trätobröder i våra släkter på 1600-talet! Evas släkting var kyrkoherde i Tuna kyrka utanför Uppsala och hette Johannes Erice Sparrman och min den man som jag skrivit om förut, som hette Per Eriksson Wast och var bondehövding och gästgivare i Edinge by, Tuna socken och kyrkvärd i Tuna kyrka. I domböcker kan vi följa deras trätor och osämja, som bl a resulterade i att Sparrman fick Wast avsatt som kyrkvärd. Efter många turer och mycket bråk försonades de till slut och som bevis härpå skänkte de var sin ljuskrona att hänga i Tuna kyrka. I en förteckning står: Tvenne stora ljuskronor, den ena en gåva av kyrkoherde Sparrman, den andra av Per Eriksson Wast. De kostade exakt lika mycket 53 Rdr Kmt och 8 öre. Och 1669 fick Wast åter bli kyrkvärd.
Ännu en länk fann jag mellan Evas och min släkt. Wasts äldste son blev präst och han gifte

sig med Sparrmans syster, Elsa Eriksdotter Sparrman. I hans herdaminne stod en lite ovanlig upplysning. Han hade fått en kunglig utmärkelse för rådigt ingripande. Han hade med egen kraft räddat ett ekipage med körkarl, häst och släde, som brakat genom isen. Det stod att han var ovanligt stor och hade ovanliga krafter.

Ja, släktforskning är en intressant sysselsättning och kan på det varmaste rekommenderas.

Ulla Hugosdotter Alänge

SKRIVARKONFERENS I FRISTAD

Västergötlands Hembygdsförbund, paraplyorganisation för hembygdsföreningarna i Västergötland, har över 200 medlemsföreningar. Förbundets tidning heter Västgötabygden, och den utkommer med sex nummer per år. Många föreningar ger ut egna hembygdsskrifter och även hembygdsböcker. Varje år inbjuder redaktionen för Västgötabygden till en skrivarkonferens.

Lördagen den 24 september kunde Ann-Britt Boman, sammankallande i redaktionskommittén hälsa ett 40-tal deltagare välkomna till en dag omkring hembygdsskrivandet. Föreläsare var Sofia Brolin från Sollebrunn, som gav många goda råd under rubriken "Layout, bild och språkförståelse". Hon är till vardags frilansare inom layout och redigering. Några av råden var följande:
Layout ska underlätta läsning och bildförståelse.
Rubriker ska locka till läsning.
Undvik förkortningar och avstavningar.
Förstärk budskap med bra foton.
Gå nära och tänk annorlunda vid fotografering.

Föreläsningen var väl anpassad till den vetgiriga publiken, och många frågor ställdes. Efter lunchen fortsatte dagen med redovisning av deltagarnas egna aktiviteter. Det finns en stor mångfald i arbetet på det lokala planet från omfattande hembygdsböcker till skrifter om året som gått. Många håller på med torpinventeringar, och där bör erfarenheterna tas tillvara i någon form av kunskapsbank. Under år 2012 blir det med all sannolikhet en ny studiedag för hembygdsskribenter på Fristads Folkhögskola. Dokumentation är en stor uppgift för hembygdsrörelsen.

Ann-Britt Boman

TVÅ NYBLIVNA DOKTORER I SAMMA FAMILJ I FRISTAD

På Skolvägen i Fristad bor Gun och Bengt Wiktorsson, som kan vara stolta föräldrar. Inom loppet av lite över ett år har nämligen två söner med rötter i Fristad disputerat och blivit filosofie respektive medicine doktor.

Stefan och Per Anders Wiktorsson spelade båda med i Fristads Ungdomsorkester, som på pingstafton i år firar sitt 50-årsjubileum.

Per-Anders Wiktorsson försvarade den 18 december 2010 sin avhandling "Den utvidgade människan. Om Eyvind Johnsons Krilontrilogi" vid Institutionen för litteraturvetenskap och idéhistoria vid Stockholms universitet. Han är där universitetslektor.

Eyvind Johnsons Krilontrilogi kom ut 1941-1943, och författaren var i romanen mycket kritisk mot eftergiftspolitiken gentemot Nazityskland. Den innehåller många av de modernistiska berättargreppen, som Eyvind Johnson introducerade i Sverige, bl a den inre monologen. Per Anders Wiktorsson analyserar djupgående språket och framställningen och kallar det "ett allegoriskt nätverk". Det finns motsättningar i den allegoriska berättelsen, t ex modernitet gentemot tradition, natur gentemot kultur och pacifism gentemot väpnad kamp. Wiktorssons avhandling blev uppmärksammad och fick utförliga recensioner både i Dagens Nyheter och Expressen, och recensenten Stefan Jonsson i DN anser, att Wiktorsson gjort ett slags skiktröntgen av Krilontrilogin. Även om böckerna om Krilon kom ut för 70 år sedan, är de högst aktuella, när de påpekar, att konst, bildning och kultur är viktiga medel för frihet.

Per Anders Wiktorsson är även verksam i Eyvind Johnson-sällskapet som vice ordförande. Där finns också en annan medlem från Fristad, nämligen förra rektorn vid Fristads folkhögskola Elna Hessel, som 1968 skrev en licentiatavhandling om "Eyvind Johnsons inlägg i den politiska idédebatten i slutet av 1930-talet och i början av 1940-talet", alltså samma tid som Wiktorsson behandlar i sin framställning.

Per Anders Wiktorsson har också skrivit romanen Sorgue 1996 och noveller. Han har fått ett pris av Svenska Akademien på 60.000 kronor samt många stipendier.

Den 20 januari 2012 var det så dags för Per Anders Wiktorssons bror psykolog Stefan Wiktorsson att försvara sin avhandling om självmordsförsök hos äldre personer, "Attempted suicide in late life-a prospective study", på Sahlgrenska akademins institution för Neurovetenskap och Fysiologi, sektionen för psykiatri i Göteborg. En fjärdedel av dem som försöker ta sitt liv är över 65 år.

Stefan Wiktorsson har intervjuat över hundra personer i Västra Götaland i åldrarna 70 till 91 år som försökt ta sina liv. De flesta uppfyllde kriterierna för en svår depression, men intervjuerna pekar också på att även lätt deprimerade personer kan vara självmordsbenägna. Riskfaktorer i sammanhanget var psykisk sjukdom och självmordsförsök tidigare i livet, fysisk sjukdom, ensamhet, stressande livshändelser samt alkoholmissbruk, särskilt hos äldre män. Konkret hjälp i form av ökat stöd och ändrat boende fick de äldre att må bättre liksom antidepressiv medicin, samtalsterapi och ett förstärkt socialt nätverk. Det viktiga är att man söker hjälp för sin depression.

Stefan Wiktorsson har arbetat som psykolog men har nu fått nya uppgifter inom sitt forskningsområde. Under studietiden erhöll han flera stipendier för sin forskning. Han har föreläst i många europeiska länder och även i Japan.

Det är ganska ovanligt med två nyblivna doktorer i samma familj. Vi gratulerar!

Ann-Britt Boman

FOTO: MARITA BORNEFALK

"Tonmix" i Skogslids samlingslokal.

Nationaldagsfirande vid Mölarp, Jennie Gahnström håller tal.

Nunnornas rum i klosterbyggnaden i Vadstena.

Från slåttern vid hautastenen, Asklanda.

Jazzkonsert med Örjan Hills kvintett.

DIKTER AV
BENGT WIKTORSSON

SNIPA

Den påminner
om barndomstiden
den lilla trekantiga
åkerlappen Snipa
borta i svängen
vid sidan av vägen
Och när jag står där
vid åkerkanten
i min ensamhet
kan jag klart se
slåttermaskinen
av märket Mc Cormick
räfsan riastören
hässjetråden
men också
plogen fjäderharven
den gröna såmaskinen
och den gamla bulten
Havrenekerna
parvis uppställda
i prydliga rader
tiltorna efter
höstplöjningen
och efter vinterns
första snöfall
avtecknar sig spåret
efter mickel räv
- alla dessa minnen
kan aldrig utplånas
och är en gåva från
en till synes ganska
obetydlig trekantig
liten åkerlapp

AVSKED TILL KONVALJEN

När liljekonvaljen
blommar för fullt
träden står
i sin skiraste grönska
och den svenska naturen
är som allra vackrast
står tusentals svenskar
i bankköerna
för växling
till utländsk valuta
eller är i färd med
att packa sina kappsäckar
för att resa
med chartrat plan
till sydligare nejder
för rekreation
- är inte detta
att resa över ån
efter vatten?

SKOGSSTIGEN

Jag vet
att det inte längre
är människor
som trampat upp stigen
där jag går
Det är viltet
som valt ut ett stråk
och trampat upp stigen
i sitt sökande
efter föda och vatten
men det är
i kvällningen
under natten
och i gryningen
den trafikeras
av det vilda

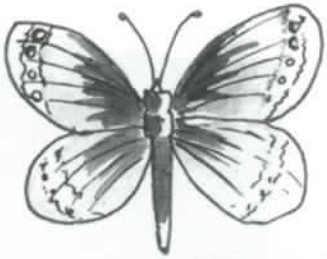

SKOGSFJÄRIL

Solen står högt
på himmelen
och kvällen
är ännu avlägsen
Därför får jag gå ensam
Jag är den ende
som vandrar viltstråket fram
vid denna tid på dygnet

NÄR DREVET GÅR

Det är inte lätt
att vara villebråd
när det är jakttid
och drevet går
Förföljarnas skall
tystnar inte
så länge villebrådet
vägrar att lämna
sitt eget revir
Det är först
när det finner för gott
att fly till
mer avlägsna platser
som drevet avbryts
och skallen tystnar

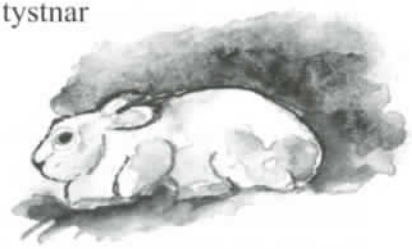

LIMERICK

En svärmisk sjungande biodlare
i Herrljunga
med elegans sin honung
kunde slunga
Men plötsligt en gång
tystnade hans sång
av att "drottningen" stack honom
på hans tunga

TIDENS HUNGER

Tiden blir aldrig mätt
- går ständigt hungrig
Den slukar glupskt
bit för bit av åren
som dukats fram
på livets bord

VINDARNA DRAR FORT FÖRBI

Vårvindarna
gjorde bara
en kort visit
och smekte mina kinder
bara för några ögonblick
innan de övergick
i försommarvindar
som nu är på väg
att ebba ut

Vindarna
drar nu vidare
in i sommaren
för att ge svalka
i heta sommardagar
sätta trädens kronor
i verksamhet
och få dess stammar
att vördsamt buga sig
för naturens skönhet
i sommartid
Men ack så kort
den tiden är
innan det återigen
är dags för
höstens stormar

DAGSLÄNDA

DÖDSBUD

ANHALT OCH RASTSTÄLLE

Ett gravkapell
är det jordiska livets
sista anhalt
och det första raststället
på vägen mot evigheten

ILLUSTRATIONER AV
GERTRUD JOHNSSON

"THOLDAS PAJK" -BARNDOMSMINNEN från 50-talets Fristad

Jag tror att de flesta med mig ofta tänker tillbaka på sina barndomsår nu när man med något år passerat 65-årsstrecket. När man var yngre var tillvaron upptagen med arbete, barn och allehanda göromål som var nödvändigheter för att få vardagen att fungera.

Några av er som börjat bläddra i "Fristadsbygden", och fastnat på denna sida, undrar säkert vem det är som fattat pennan i ett försök att intressera sina läsare för sina minnen från barndomen? Jo, det är Olof Stensson 67 år gammal, som efter c:a 40 år återvänt till Fristad. Låter det bekant? Jaså inte, men om jag säger "Olle på Majängen" eller "Tholda på Majängens pajk" kanske någon eller några av er nickar lite igenkännande. För er som inte vet något om Majängen var det namnet på en liten skola, nästan mitt emot Statoils bensinstation i Skalle. Fastigheten bestod av skollokal, på markplan och lärarbostad på 2: dra våning. Min mamma var "småskollärarinna" på Majängen, och vi bodde i lärarbostaden. Den gamla skolan brann ner till grunden för ett antal år sedan, och är ersatt med en enfamiljsvilla.

Med vetskap om er fantastiska slutledningsförmåga, har ni redan räknat ut att jag är född 1945 på Majängen. Jag föddes i februari ovannämnda år, alltså några månader innan det Andra världskriget tog slut. Som ni redan förstått var Tholda min mamma, och min pappas namn var Sten. Utöver mor och far bodde också min mormor på Majängen när jag föddes. Hon avled under hösten 1945, vilket gör att jag, av förståeliga skäl, tyvärr inte har några minnen av henne. 1947 föddes min syster Ingrid, som också bor här i Fristad med efternamnet Iwanson. Någon av er kanske erinrar sig att Tholda hette Svensson i efternamn, och så heter "pajken" Stensson! Detta av den enkla förklaringen att pappa hette Sten i förnamn. Därav fick min syster Ingrid och jag efternamnet Stensson.

Med dagens synsätt på vem och hur arbetet i hemmet skall utföras, kan det låta främmande att mina föräldrar hade ett s.k. "hembiträde" till att utföra en del av dessa arbetsuppgifter. Så var det i alla fall på Majängen under 40-, 50- och de första åren av 60-talet. Maj i "Vägår´n" (Väggården Örlanda by Borgstena) var den av de tidiga "hembiträden", som jag, utöver vissa svaga minnen, har ett starkt minne av då hon tog med sig en kattunge från "Vägår´n". Katten fick namnet Maja, och blev en kär familjemedlem på Majängen långt in på 50-talet. Den av Majängens "hembiträden" som satt bestående och ljusa minnen i mitt liv är "tant Astrid". För mig kommer hon alltid att vara "tant Astrid", men hette Astrid Juliusson och bodde tillsammans med man och dotter som närmaste grannar till Majängen. "Tant Astrids" dotter heter Margaretha och är jämnårig med mig. "Tant Astrid" kom alltid hem till oss innan mamma gick ner till skollokalen på morgonen. Margaretha var alltid med "tant Astrid" när hon kom, vilket gör att hon finns med i många av mina barndomsminnen.

Hur var det att ha en "småskollärarinna" som mamma? När man som 67-åring tänker tillbaka på hur det var, kan jag inte i efterhand, komma på några nackdelar. Varken min syster Ingrid eller jag har haft mamma Tholda som

Tholda "på Majängen" Svensson.

lärare, utan hon var helt enkelt vår mamma. Dessutom var hon en fantastisk sago- och historieberättare. I efterhand kan jag avslöja att ett antal skrivböcker "försvann" från skolförrådet upp till oss barn på andra våning.

Vid ett sådant tillfälle ritade jag, på några få minuter, en segelbåt på alla bokens sidor. Jag fick bannor av mamma, som tyckte att jag alltför snabbt utnyttjade sidorna på ett enahanda sätt. Kanske är dessa bannor orsaken till att min utveckling som tecknare har blivit miserabel. Ibland fick vi, Margaretha och jag, vara med på lektionerna. Det var spännande att få vara tillsammans med riktiga skolbarn, innan man själv hade börjat skolan. Vid ett tillfälle fick vi inte vara med på veckans sista lektion, som var "rolig timma". Detta beslut passade inte Margaretha och mig utan vi hittade en gammal stege, som hjälpligt reparerades. Avsikten var att vi skulle kunna klättra upp från utsidan och "kika" in genom fönstret, på allt det som försiggick i skolsalen. Reparationstiden blev tyvärr alltför lång, vilket gjorde att när vi "kikade" in i salen från stegen sjöng skolbarnen den psalm som var brukligt när dagens sista lektion var slut.

Min första cykel fick jag som belöning, i 6-års åldern, efter en vistelse på Borås lasarett. En av grabbarna i mammas skolklass lärde mig att cykla. Tyvärr kommer jag inte ihåg namnet på skolgrabben, vilket gör det svårt för mig att tacka så här i efterhand.
Många av er tror kanske att som lärarson kunde man både skriva och läsa när man kom till första klass. Jag kunde varken skriva eller läsa, vilket gjorde att det var, precis för mig som för alla andra ungar, "jättespännande" att få börja i första klass. Om jag minns rätt var pappa Sten med mig vid den första skoldagen. Pappa var den som alltid fick vara med vid de olika arrangemangen i skolan, till följd av att mamma alltid själv var engagerad i sin egen skolklass. "Lärarinnan" i första klass hette Elisabet Ceder och vår skolsal var i den röda skolan, som nu är Musikens Hus.

Efter att de första upphetsande och händelserika veckorna i skolan var över, började verkligheten med att lära sig skriva bokstäver. Precis som hemma i köket på Majängen, satte jag pennan i den vänstra handen för att börja det mödosamma arbetet med att forma de olika bokstäverna. Detta med att vara vänsterhänt var inget som mamma lärarinnan hade påpekat som fel. Det blev en smärre chock för mig när Elisabet Ceders pedagogik inte tillät mig att använda min vänstra hand. Det blev en lång väg för mig innan jag kunde forma bokstäver och ord med den högra handen. Idag använder jag detta som ursäkt för min handstil. Den är om möjligt ännu värre än min förmåga som tecknare.

Andra klass tillbringade vi i en skollokal i den skola som idag går under namnet Gula Skolan. Skolvägen hem tog ofta betydligt längre tid än när vi skulle gå till skolan på morgnarna. Detta beroende på allt spännande som fanns att undersöka. Vatten har fascinerat ungar i alla tider och vi var självklart inget undantag. Mellan skolan och Skalle finns en bäck som kommer från Sölebo-hållet och fortsätter ut i Munkån. Denna bäck försenade ofta vår hemväg och vi kunde komma hem våta från att ha varit sysselsatta med fördämningar och vattenfall i bäcken. Följden blev bannor och förmaningar med indragande av, allt ifrån "att inte få vara ut och leka mer den dagen, till ranson av godis för en tid".

På min tid kallades de två första åren i skolan för småskolan, och de efterföljande fem-sex åren för folkskola. Det var en viktig milsten i livet, när man plötsligt inte var de yngsta i skolan. För min del innebar tredje klass att vi fick en ny "lärarinna" som hette Gunhild Kjellgren, och vi var tillbaka i den röda skolan (Musikens Hus). De första två åren kan jag inte påminna mig om att jag upplevde, eller funderade över, om det fanns några nackdelar med att ha en mamma som var "lärarinna". Det var först i tredje klass som det gick upp för mig att det inte alltid var en fördel att "Tholda på Majängen" var min mamma.

Det fick mig nog att avstå från de mest avancerade pojkstrecken, med rädsla för att det skulle komma till kännedom hemma.
Att äta godis under skoltid var ett av ganska många förbud som ansågs som allvarliga förseelser. Där har jag "syndat" några gånger, när man på middagsrasten smög iväg fram till affärshuset, där Choice finns idag, i samhället för att köpa godis. I affären fanns, om jag minns rätt, allt ifrån kemikalier till bordsdukar till försäljning. Dessa produkter kunde för oss skolungar kvitta, det var godisförsäljningen som var det viktiga. Godis såldes i en separat

del av affären. Pengarna man hade räckte inte för att köpa det mer avancerade godiset, utan vad jag köpte var något som vi kallade för "kandisocker". Det köptes i lösvikt, var brunt till färgen och stenhårt. För oss ungar var det en fördel med att det var hårt och varade länge. Problemet var när man återvände till skolan, och kunde bli ertappad av någon lärare med att ha lämnat skolområdet under rasten, och dessutom med godis. Mig veterligen gick det bra alla gångerna. Ibland kunde vi skolungar få hjälp med att få godis under skoltid av en "god fe". Denna "goda fe" bodde på nuvarande Munkågården, som förr var ett boende för de som av ålder eller andra skäl inte klarade sig själva. Den "goda fen" tillhörde de som bodde på Munkågården av andra skäl än av ålderdom. När den "goda fen" hade varit framme i samhället köptes ofta en stor påse med godis, de skolbarn som var ute på sin rast blev bjudna. Den goda fen var en han, och gick av nämnda anledning under namnet "Pôs Oskar".

Pôs Oskar.

Gunhild Kjellgren var min "lärarinna" från tredje till sjätte läsåret. Hennes stora intresse var historia. Lärarinnans intressen passade mig bra, eftersom min mamma redan tidigt fått mig intresserad av ämnet. Skolresan var något som alla vi skolbarn såg fram emot och hade stora förväntningar inför. Jag minns särskilt en skolresa med Gunhild Kjellgren. Andra klasser på Fristadskolan fick sina skolresor till platser som Liseberg, medan vi i vår klass fick resa till medeltidskyrkor i Sjuhäradsbygden. Undra hur många av mina klasskamrater, utöver jag själv, som uppskattade denna skolresa! Kanske inte den bästa insikten från Gunhilds sida om vad skolungar i den åldern uppskattar.

Nils Windahl.

Gymnastik var självklart ett av ämnena på schemat, och som Gunhild inte undervisade oss i. Lektionerna i gymnastik hade Nils Windahl med oss. Begåvad, som jag var, med en kropp som inte till 100 % lämpar sig för dessa övningar, bestämde Nils Windahl att vi alla skulle stå på händer mot en ribbstol. Detta kunde inte "den klumpige Olle", vilket fick till följd att jag fick en örfil. Jag lovar, det hjälpte! Vid nästa försök kunde även jag stå på händer. När jag kom hem och berättade, vad som inträffat, vet jag att mamma inte riktigt visste hur hon samtidigt skulle kunna förklara för mig "att så får man inte göra mot barn" och att ta sin chef överläraren i försvar. För att inte skolungarna skulle busa allt för mycket gick lärarna vakt på skolgården under middagsrasten. Minnet av dessa raster är att någon, eller några, av lärarna öppet gick och rökte på skolgården. Det är bara att konstatera att synen på rökning har förändrats över tiden.

Allt var ju inte skola, utan fritiden har också satt många avtryck. I Skalle-området fanns en hel del barn i min ålder. Mitt emot Majängen fanns en kiosk, som drevs av familjen Larsson. Ett av barnen Larsson heter Curt och han var och är en mycket kär vän. Som jag berättade drev Larssons en kiosk, i vilken Curt och jag

ibland fick hjälpa till med diverse göromål, som bland annat beställa veckotidningar som skulle säljas till hugade kunder. När Curt och jag blivit lite äldre, och börjat förstå att världen består av både flickor och pojkar, minns jag att vi på eget initiativ beställde hem tidningar med "intressanta flickbilder". Jag minns att när dessa tidningar blev levererade undrade Curts pappa mycket över hur dessa tidningar hade levererats utan beställning. Naturligtvis var Curt och jag helt ovetande. Undertecknad hoppas att vi båda är ursäktade från detta vårt övertramp.

Mölarp med Mölarps Ö är nog den plats som jag förknippar med många barn- och tidiga ungdomsminnen. Arrendatorn på Mölarp hette i början på 50-talet Otto Bylander. Otto lämnade Mölarp av åldersskäl, och ny arrendator blev Gustav Ohlsson. I Gustavs familj fanns en son vid namn Gerry. Gerry var några år yngre än oss andra i Skalle, men blev snabbt en av oss. Tyvärr avled Gerry alldeles för tidigt, efter en tids sjukdom, under sommaren 2011. Gustav lät Gerry och oss fiska kräftor i Viskan. I slutet av 50-talet fanns det mycket gott om flodkräftor, vilket var både ett nöje och ett sätt för oss att dryga ut fickpengarna. Detta genom att vi cyklade in till Borås fiskaffärer med kräftorna i en skolåda på pakethållaren, och sålde dem med för oss god förtjänst.

Ett annat nöje var att köra motorcykel i terrängen på Mölarps Ö. Motorcykeln var ofta trasig. Ibland var det motorfel, som mina kompisar aldrig tillät mig att avhjälpa. Detta berodde inte på deras ovilja, utan på min oförmåga att åtgärda dessa fel. Ett inte alltför sällan fel var att ramen på motorcykeln gick av. Efter att de andra hade plockat av hjul, motor och andra detaljer fick jag cykla fram till smedjan som fanns vid Hedås skola intill Vängavägen. Så blir det när man har tummen mitt i handen!

Med tiden började jag på Läroverket i Borås (nuvarande Bäckängsgymnasiet) dit inte alltid "lärarinnan Tholda på Majängens" långa arm räckte, men detta är en annan historia med andra minnen.

Olof Stensson
Alias "Olle på Majängen".

FRAMTID FRISTAD - VAD ÄR DET?

Sedan några år tillbaka har företag, kyrkor, organisationer och föreningar i Fristad varit sammanslutna i ett nätverk under namnet Framtid Fristad. Första onsdagen i varje månad utom på sommaren träffas man till frukost mellan kl 7.00 och 8.00, mestadels i Missionskyrkan. Då berättar någon inbjuden gäst kort om sin verksamhet eller något aktuellt ämne. Även Fristads Hembygdsförening har presenterats.

I höst har representanter för Borås Stad besökt frukostarna för att samla in synpunkter inför de nya planer och visioner man arbetar på, speciellt Fristad med omnejd. Vilka är bygdens möjligheter och vad behöver åtgärdas? Alla är välkomna att deltaga, och en referensgrupp utses för att samla in synpunkter. Det är viktigt att engagera sig i samhället, och här finns möjligheter. Ordförande i Framtid Fristad är Jaana Isokoski från Fristads Folkhögskola. Inom Framtid Fristad finns också undergrupper som arbetar med olika frågor, bl a en grupp som sysslar med turism, där Ann-Britt Boman representerar Fristads Hembygdsförening. En folder med besöksmål togs fram till sommaren 2011, och nu fortsätter gruppen att arbeta med en större folder till sommaren 2012. Där ska även handel och service vara med och som förut möjligheterna att bo och att äta någonstans, när man kommer som turist till Fristad. Vi har många sevärdheter i gamla Fristads kommundel! Unos djur, Vänga kvarn, Mölarps kvarn och ö och Vagnsmuseet i Komlösa är bara några av dem.

Ann-Britt Boman

NÄR HEMBYGDEN ÖMSAR SKINN

I mer än 40 år har jag bott i Fristad men ändå fått uppleva stora förändringar. I centrum revs många byggnader på 1970-talet, och det byggdes nya affärer, ny missionskyrka, nytt äldreboende och bibliotek samt ny vårdcentral. Folkhögskolans centrala byggnad har rivits, och en modern envåningsbyggnad har uppförts. Industrier har utvecklats och breder nu ut sig över ett stort område nära centrum. Nya villaområden har kommit till t ex vid Asklanda och Sik och förändrat hela landskapsbilden. Uppräkningen av förändringar kunde fortsätta. Men samtidigt är många byggnader opåverkade sedan tiden jag kom till Fristad. Gamla bostadshus, Skyddskläders industribyggnad och stationshuset ger fortfarande karaktär åt centrum, liksom järnvägen, Stora vägen och fyrvägskorsningen i centrum, numera rondell. Att mycket inte har förändrats i Fristads karaktär har säkert varit viktigt för känslan att Fristad är hemma för oss som bor här.

Men förändringar behöver inte innebära svårigheter att bevara identiteten. Ett fotbollslag som Elfsborg är ett exempel på detta. Den gulsvarta fotbollsdräkten är densamma genom tiderna och står för kontinuitet, men spelarna i laget har bytts ut många gånger. I laget har det kunnat ingå spelare från andra länder, och några har inte kunnat tala svenska bra. Ändå kan Elfsborg vara hemmalaget, Västergötlands lag. Något av samma identifieringsfenomen gäller Fristad. Utseendet, dräkten, känner jag igen, men människorna kommer och går. Somliga har kommit långt bortifrån och talar inte västgötamål, men när man bosätter sig i Fristad blir man fristadbo och ingår i gruppen "vi fristadbor".

Ur den stora gruppen utkristalliseras sedan en mindre grupp, som står mig närmare. Det är människor som jag hälsar på, samarbetar med och umgås med, en grupp som betyder mycket för känslan att Fristad är hemma.

Under människans historia har det varit viktigt att ingå i en grupp. Den egna gruppen har betytt skydd, föda, fortplantning och överlevnad. I dag fyller den egna lilla gruppen andra funktioner, men den är viktig för känslan av att jag har rötter i Fristad.

Konsekvenser av förändringar

Jag har berört att oförändrade förhållanden i Fristad har betydelse för känslan att Fristad är hemma. Men också förändringar kan ha betydelse för hemkänslan, om de är positiva. Vi vill ju ha nya moderna bostäder och bra service. Vi vill inte att skolor och bensinstationer ska läggas ner, utan vi vill ha goda kommunikationer. Vi vill att arbetstillfällena ska finnas kvar och helst utökas. Vi vill ha det moderna livets bekvämligheter i Fristad. Vem vill bo i en håla, där tiden står stilla och inga förändringar sker? När jag ser de förändringar som skett under åren jag bott i Fristad, finner jag dem vara just goda förändringar. Det är bra att bo i Fristad.

Men förändringar kan också vara svåra att acceptera. Okänsligt dragna vägar och närgångna vindkraftverk kan vålla motstånd. En enda upplevd negativ förändring kan försvåra hemmakänslan och skapa tanken på att flytta. I Fristad har vi som tur är inte drabbats av konflikter och strider kring förändringar

Naturens betydelse

När jag kom till Fristad, frapperades jag av den omväxlande naturen. Här fanns berg och sjöar, barrskog och lövskog, ja, även en liten slätt från istiden vid Öresjö. Snart upptäckte jag också åkrar och jordbruksområden med bondgårdar. Naturen betyder mycket för Fristads identitet, och människor söker sig till olika naturområden. Jag ser ofta människor ströva i lövskogsområden vid Mölarp och Kröcklings hage, men även Ärtingen och Öresjö lockar till naturupplevelser.

Naturen förändras hela tiden men ger samtidigt en känsla av tidlöshet, och man känner sig hemma i naturen. Vi svenskar verkar ju allmänt vara ett naturälskande folk. Vår sena urbanisering har gett oss många rötter till natur och landsbygd. Många människor flyttar också från staden till landsbygden för att komma nära naturen och avstår samtidigt från bekväm service på nära håll. I naturen i Fristad kan vi tanka hemmakänsla och trygghet mitt i alla förändringar.

Fristad förr och nu

Fristad förr och nu är ett tema i min framställning. En plats där man särskilt kan uppleva tidens gång är kyrkogården i Fristad. När jag vandrar där och tittar på gravstenar, går tankarna tillbaka genom decennierna. De flesta som vilar på kyrkogården har bott i Fristad, och Fristad har varit hemma för var och en. Vad som varit värdefullt för deras uppfattning om Fristad vet jag inte, och känslan för Fristad har säkert varit olika stark för dem. Alla har inte samma behov av starka rötter och förankring i bygden. Men jag har haft det gemensamt med alla som levat och bott här genom tiderna, att vi har alla haft vårt hem i Fristad och kanske haft familj, släkt och vänner här. Sedan må Fristad ha sett annorlunda ut förr i tiden, men det var likafullt Fristad som var hemorten och kanske hembygden. Utan alla dessa människor hade vi kanske inte haft Fristad som hembygd.

Så talar gravarna om förändring, om livets korthet men också om gemenskap, för vi har bott på samma plats. På kyrkogården får alla förändringar ett stänk av vemod, men vi får acceptera, att förändringar sker hela tiden. Fristad har många gånger ömsat skinn och kommer att ömsa skinn även i framtiden, men vi vet inte hur. Alla får vi leva i nuet och leva i dagens Fristad, i hembygden som den ser ut nu, och kanske kan vi bidra till att den förändras i positiv riktning.

Gunnar Boman

Fristad förr.

Fristad nu.

ISO 14001 -miljöcertifierad

-symbolen för ett boende med miljö-tänkande!

FRIBO

Fristadbostäder AB, Box 91, 513 21 Fristad Tel 033-22 25 50
Fax 033-22 25 55 E-post info@fribo.nu Hemsida www.fribo.nu

KVÄLLSUTFLYKT TILL LIMMARED.

FOTO: MARITA BORNEFALK

Färggrant ägg.

Leandergården.

Inifrån bussen.

Praktpjäs.

Glassko.

UTSTÄLLNING AV BARNS LEK FÖRR OCH NU.

Lek med knappar och tråd.

Marita Bornefalk visar hur man gör "vaggan" med snören.

Lars Janssons potatisgubbar.

Två tygdockor.

Marita Bornefalk och en pojke gör lek med snören.

BOLLARÄNNET eller VÄNTAN VID VISKAN

Den 16 april var det dags för bollarännet vid Mölarp. Termometern visade vår men verkligheten verkade mera vinter med envis blåst. Det som värmde var alla trevliga samtal med bekanta, som dök upp och

Naturskyddsföreningens tipspromenad som precis som vanligt gick via blåsippornas favoritställen och några just utslagna vitsippor.

Medan mormor/farmor pekade och berättade hur härligt det är att varje vår hälsa blåsipporna välkomna, sprang barnbarnen utom hörhåll långt i förväg; men jag höll med.

I Borås Tidning uppmärksammade man att det var det femte bollarännet, att 2500 sålda lotter betydde slutsålt och att 500 åskådare väntade vid Viskan. Ägarna till de 31 första bollarna blir vinnare och högsta vinsten värd 10.000 kronor är minsann värd att vänta på.

Fristad GoIF, Sparsörs AIK, Fristads Naturskyddsförening och Fristads Hembygdsförening är alla stolta arrangörer och den största vinsten är kanske att alltfler upptäcker den otroliga oas som Mölarp är.

Wiviann Bergsten

VAD HÄNDER VID PRÄSTGÅRDEN?

Fristads Hembygdsförening samarbetar med andra föreningar och organisationer i Fristad för bygdens bästa, så också med Svenska Kyrkan. Prästgården i Fristad byggd på 1820-talet, då Anders Bjursten var kyrkoherde, har också en flygelbyggnad från samma tid. Där har på andra våningen varit spannmålsmagasin. Gunnar Gustafsson har i Fristadsbygden 2010 skrivit om sockenmagasin i Fristad, och det var i prästgårdsflygeln som spannmålen förvarades för utdelning till de fattiga. Fortfarande syns bingarna där den förvarades, och det finns lite rågkorn kvar. Tyvärr låg säden på golvet, så bräderna ruttnade.

Första våningen har troligen använts bl a till brygghus och drängstuga. En järnspis och en kakelugn finns kvar. I rummet med kakelugnen finns fortfarande lerklining kvar på väggarna under tapetlagren. Det var vanligt att använda lerklining på timmerväggarna i 1800-talsbyggnader. På prästgårdsvinden finns gamla skolbänkar och planscher, och tanken kom upp att skapa ett litet skolmuseum. Den första skolan i Fristad hölls i sockenstugan, som låg på nuvarande parkeringsplatsen utanför kyrkan. Där började klockaren lära barnen läsa redan på 1830-talet och sedan kom skolläraren Per Widell, som förde dagbok. Bertil Rydin har skrivit en bok om honom.

En liten grupp bildades för att förverkliga planerna på ett skolmuseum. Ett upprop om hjälp från frivilliga gjordes i kyrkans tidning God Jord. Det visade sig emellertid, att huset invändigt var i så dåligt skick, att en renovering var av nöden. Nu har det blivit nytt tak och ny panel på väggarna med hjälp av Fristad Bygg och ideellt arbete av bl a Mayvor och Hans Råberg och Bertil Holmin. Snart är det dags att bygga upp museet, men eftersom huset inte är uppvärmt, får detta arbete anstå till våren. Vi hoppas sedan kunna ha en invigning och berätta om drängstugan. Det finns plats för flera i arbetet, så hör av Dig, om Du är intresserad!

Ann-Britt Boman

Funkhem (senare kallat Solsäter), Solängen, Västerhill, Gullbo, Hebo (bakom) och Ingesberg. Villanamn i Frufällan, öster om järnvägen. Alla hus finns kvar.

Vykort c:a 1940.

Arnhamra, Ullebo och Forest Hill

Bortglömda villanamn i Frufällan

av Lennart Wasling

Namn försvinner

Inom hembygdsrörelsen har man uppmärksammat att många gamla namn håller på att försvinna. Ett arbete har därför initierats för att dokumentera utrotningshotade åkrar och ängar, skogsdungar och sjövikar samt många andra naturnamn. Intresset för att återge gamla beteckningar på moderna kartor är svagt och på sikt faller de i glömska. Samma hot vilar över bebyggelsenamn av olika slag. Lantmäterimyndigheten vill bara ha de formella fastighetsbeteckningarna kvar, räddningskår och ambulans ser helst att bostäderna har en koordinatangivelse och postutdelarna vill ha rejäla adresser med gatunamn, hus- och lägenhetsnummer.

I Frufällan, och liknande samhällen, hade förr praktiskt taget alla hus ett namn och det var då naturligt att orientera sig med hjälp av dessa, även om det ibland också fanns andra riktpunkter. Den som skötte tidnings- och postutkörning kände namnen väl, men den som inte hade god lokalkännedom fick ta fasta på vissa kända platser i samhället för att hitta fram – Arnhamra, Solhult, Skogen, Berget, Damtrikå, Bastun och Tullen är exempel. Med dessa som referenser kunde alla komma rätt. Som adress kunde också fyrsiffriga boxnummer användas, men de var okända för allmänheten.

När vägarna i samhället upphöjdes till gator och fick namn, med start 1975, började de gamla husnamnen falla i glömska. En gatuadress blev det vanligaste sättet att ange läget för ett hus.

Marken skiftas – torp byggs

Vid storskiftets genomförande omkring år 1800 bestod större delen av det nuvarande Frufällan av en sockenallmänning. Denna skulle då skiftas och bli utmark till gårdarna i Längjum, norr om Fristad. Senare bosatte sig torpare här, och de kan räknas till de tidigaste inbyggarna i modern tid.

I den norra delen låg då den enda gården i området, nämligen Skogen (även kallad Varpeliden). I dess närhet fanns också utmark som hörde till andra gårdar – Sölebo, Rölle och Lundagården – belägna i Fristads socken.

I början av 1900-talet, började de första tomterna avstyckas från de nämnda gårdarnas markområden och på dessa byggdes villor. Denna bebyggelse fick namn som visade på stor uppfinningsrikedom, men där man ändå kan finna några gemensamma drag. Utifrån detta görs här ett försök att gruppera och förklara dessa namntyper.

Olika typer av bebyggelsenamn

Ett namn har naturligtvis alltid något slags bakgrund. Våra ortnamnsforskare ägnar mycken möda åt att förklara benämningar på sjöar, berg och andra naturformationer. Det gör de också för att hitta bakgrunden till gårds- och bynamn. Oftast är dessa något lättare att tyda, då de i allmänhet är av färskare datum och förhållandena vid namngivningen är någorlunda kända.

Något försök ska här inte göras att försöka förklara naturnamnen, och inte heller de riktigt gamla namnen på byar och dylikt. Här handlar det i stället om att rädda nyare bebyggelsenamn, dvs. namn på torp och villor, där inget av dem är äldre än ett par hundra år. Något gränsfall finns säkerligen, men principen bör ändå vara tillämpbar.

Ledstorp, på Längjum Ledsgårdens utmark. Beläget nära Församlingshemmet. Revs på 1960-talet.

Pensionatet Öregården, med utsikt över Vikåsaudden. T.h. Björkebacken och nära sjön Solhult.

1. Ärvda namn – efter stamfastigheten

Den äldsta bebyggelsen i Frufällan består av torp som anlades på en stamfastighets utmark. Torpens namn har en viss karaktär, nämligen att en namnled ärvdes från denna. Till kategorin räknar vi först och främst namnet på torpet FRUFÄLLAN (Trossvägen 6–8), som anlades på stamfastigheten Längjum Frugårdens utmark – se artikel i *Fristadsbygden 2010*. Samma gäller för SKINNFÄLLAN (Skogsrydsvägen 120) efter Skinnargården och LEDSTORP (Kapellvägen 3) efter Ledsgården. VIKÅSATORPET, ett soldattorp/rusthåll nere vid Vikåsaviken, kan också hänföras till denna kategori.

Efter hemmanet SKOGEN (Gnejsvägen 2) har 1900-talsnamnen NYSKOGA (Porfyrvägen 1) och SKOGSBORG (Gnejsvägen 20) kommit till; efter Rölle finns RÖLLBO (Sandstensvägen 7).

Detta är ett klassiskt sätt att namnge ny bebyggelse, och blir ett slags "andra generationens" namn.

Tidsmässigt är alltså de ärvda namnen hemmahörande i 1800-talet, när torpen anlades. Vid förra sekelskiftet inleddes byggandet av vanliga villor, även om det fram till 1930 endast uppfördes ett fåtal. Antalet sommarstugor var dock ganska stort; boråsarna cyklade gärna ut till badmöjligheterna vid Öresjö och byggde enkla boningar för övernattning. Ja, några mycket exklusiva sommarvillor byggdes också vid förra sekelskiftet längs sjöns stränder av folk med "sociala ambitioner". För dessa ägare var dock inte cykeln det primära fortskaffningsmedlet, i stället tog man tåget till Skogsryds station.

En verklig explosion med villabyggande inleddes 1930. Under det följande decenniet uppfördes 70 hus; nästa decennium byggdes ytterligare 30. Några år in på 1950-talet upphörde byggandet. Avloppsfrågan var inte löst och ett byggnadsförbud stoppade vidare expansion under femton år. Och de villor som byggdes därefter fick aldrig några namn utan använde enbart gatuadress.

2. Lägesnamn – "Öre" vanlig förled

Om det mestadels var ärvda namn i den första bebyggelsevågen på 1800-talet, så kom nya idéer att forma namnen på de senare villorna.

Ett vanligt sätt är att låta fastighetens läge vara grunden för namnsättningen. Öreskogen är namnet på skogspartiet vid åsen mellan Frufällan och Sparsör, och dess förled – som ju också kan kopplas till Öresjö – har utnyttjats flitigt. Mest känt är pensionatet ÖREGÅRDEN (Klippvägen 8). Andra exempel är ÖREHÖJD (Kvartsvägen 33), ÖREHILL (Kvartsvägen 10), ÖRESKOG (Utkiksvägen 2B), ÖREHUS (Ejdervägen 22), ÖREVIK (Kvartsvägen 31), ÖREKLINT (Klintvägen 4) och ÖREHÄLL (Loggvägen 7), det senare hämtat från sjönamnet.

Berg-, -klint och liknande namnleder tyder på ett högländ läge, oftast på bergssidan öster om järnvägen – på Berget i folkmun. Som exempel har vi BERGSLIDEN (Tjädervägen 3), BACKE (P Gyltas väg 19), HÖGALID (P Gyltas väg 20), BERGSBO (Viggvägen 8) och ALPHYDDAN (Örnvägen 10). Vid UTSIKTEN (P Gyltas väg 15) hade man bästa stället att se de centrala delarna av samhället, och flera vykort har tagits härifrån.

ÅSASTUGAN (Grusvägen 6) låter också som det är inspirerat av en ås – men det ligger i en svacka. Nils

Persson bodde där, och tillnamnet "Åsa-Nisse" gick knappast att undvika.

Ett sjönära läge märks i namn som UDDEN (Skogsrydsvägen) och SJÖBLICK (Signalvägen 5), det senare vittnar också om att utsikten var fin.

Husnamnen på Tjädervägen 9 och 11 minner om bäcken som rinner mellan dem: BÄCKHEM och STIGBÄCKEN fick de heta.

Två flerfamiljshus fick namn som gjorde att invånarna lätt kunde hitta hem: centralt låg CENTRUM (Skogsrydsvägen 121) medan namnet VÄSTERHILL (Orrevägen 5), ett av de kända landmärkena i samhället, visar att det låg väster om berget.

HÖRNHEM (Loggvägen 1) var ett passande namn för platsen i "hörnet" av korsningen med Distansvägen.

Wigelius gav namnet till Viggenäs, som det ännu står på grinden. Namnet på villan ändrades senare till Vialla.

Lisbo, numera Lissbo, en gång sommarbostad för folk med sociala ambitioner. Namnet efter Elisabet Rydin.

Ullebo, sommarstugan som blev en funkisvilla. Äldsta dottern Ulla gav inspiration till namnet.

Örnboet fick namn efter Axel Öhrn. Torpet Skinnfällan låg tidigare på denna plats.

3. Ägarnamn – familjen hedras

Att gårdar och torp ofta har fått sitt namn efter en tidig ägare är ett urgammalt mönster, som här upprepas för en ny typ av bebyggelse, småhusen/villorna. Möjligen med tillägget att det inte nödvändigtvis är den lagfarne ägaren som lämnat sitt namn, utan någon i dennes familj. Personnamnet används alltid som förled i husnamnet och kompletteras med lämpligt attribut.

ASPUDDEN (Loggvägen 14), NOLBACKEN (Himlabacken 8), HOLMSÄTER (P Gyltas väg 24) och BUNNELSBERG (Ugglebovägen 7) har lånat efternamnet av Asp, Nolborg, Holm respektive Bunnel, som alla var tidiga ägare. VIGGENÄS (Loggvägen 12) har ännu spår av det ursprungliga namnet i form av en smidd grind med namnet – Allan Wigelius och hans familj bodde där en gång. Efterträdaren Ekblad kallade huset VIALLA, syftande på att de var en stor familj. RANSÄTER (Tjädervägen 6) fick sitt namn ovanligt sent. När familjen Rahn flyttade in 1959, föreslog komminister Westerberg namnet Ransäter, inspirerad av E G Geijers hem i Värmland med detta namn. Fyndigt!

Förnamn på någon familjemedlem har inspirerat till bland annat följande namn: ULLEBO (Signalvägen 13; äldsta dottern Ulla Börjesson), RUTAN (Ankarvägen 5; Rut Larsson, hustru till Axel – senare ägare av Gullbo, Orrevägen 3), INGESBERG (Himlabacken 1; i familjen Fransson hette både mor och dotter Ingeborg), MARIEHILL (Himlabacken 3; en av de två systrarna Törnqvist använde sitt förnamn), PERSBO (Kvartsvägen 5; sönerna Per och Bo Rosendahl bidrog med var sin halva) och GERDHEM (Loggvägen 3; Gerda Lindblom var ägare här).

Vid sekelskiftet uppfördes flera luxuösa sommarvillor utmed sjöstranden i Skogsryd och Frufällan. En av dessa fick namnet LISBO (Riggvägen 5) efter ägaren Gustaf Rydins hustru Elisabet.

Namnen UGGLEBO(ET) (Ugglebovägen 5) och ÖRNBOET (Skogsrydsvägen 120) ger intryck av att de byggts av särskilt fågelintresserade personer. Nåja, på platsen vid Ugglebo lär någon uggla ha synts till, medan Örnboet fick sitt namn efter den förste ägaren av Industri AB Damtriká i Frufällan, nämligen Axel Öhrn. År 1937 byggde han sin flotta villa på platsen där en gång torpet Skinnfällan låg.

4. Fantasinamn – björk och sol inspirerar

Många villor fick namn som svårligen kan kopplas till annat än ägarens fantasi. Namnen kan visserligen ge intryck av att vara naturnamn, men platsen har ändå inte varit typisk för bostadshusets namn. Flera trädslag är exempel på namnleder av denna kategori, liksom någon blomma och andra företeelser i naturen.

Särskilt tycks Frufällan ha varit något av björkarnas hemvist, då detta trädslag har inspirerat många byggare och givit upphov till flera dubblettnamn. Vad sägs om BJÖRKELUND (Ejdervägen 26 och Grusvägen 10), BJÖRKEBACKEN (P Gyltas väg 17 och Klippvägen 2), BJÖRKHAGA (Skogsrydsvägen 109 och Kvartsvägen 8), BJÖRKEBACKA (Signalvägen 8), BJÖRKLIDEN (Trossvägen 7), BJÖRKHEM (Kapellvägen 1), BJÖRKEKULLEN (Skogsrydsvägen 119), BJÖRKÅKRA (Ankarvägen 3), BJÖRKÅS (Utkiksvägen 5) och BJÖRKHAMRA (Granitvägen 11).

Granen är också populär och finns i GRANHILL (Distansvägen 14), GRANBERGA (Höjdvägen 1), GRANBACKEN (Himlabacken 5), GRANHAMRA (Örnvägen 6), GRANEBO (Loggvägen 9), GRANVIK (Kvartsvägen 7–15) och GRANSTUGAN (Granitvägen 9). Furan har bara inspirerat till FURUBO (Frufällebacken 14) och eken till EKHAGA (Frufällebacken 48). Alen är representerad i ALBO (Rodervägen 2) och ALTORP (Distansvägen 16), båda på ställen där detta trädslag dock knappast trivs.

ROSENHILL (Loggvägen 10) är nästan ensam om att hylla en blomma. Huset byggdes redan 1934 och hade sitt namn långt innan Alice Babs schlager "Adress Rosenhill" låg på topplistorna.

STENHAMMAR (Trossvägen 9A) och BERGHALL (Loggvägen 5) tyder på en besvärlig men fast grundläggning, även om förhållandena är ganska lika i hela samhället. DOVREHALL (Frufällebacken 16) för också tankarna i bergig riktning.

Det äldsta exemplet är SOLLIDEN (Höjdvägen 2), som användes av Borås socialdemokratiska kvinnoklubb som sommarhem under perioden 1935–48. Det nyttjades då också som samlingslokal för samhällets invånare; det var ju innan Fritidsgården och Församlingshemmet var byggda. Andra "soliga" platser är SOLUDDEN (Distansvägen 11), SOLBACKEN (Rodervägen 4), SOLSTUGAN (Utkiksvägen 1), SOLÄNGEN (Ejdervägen 18), SOLSÄTER (Ejdervägen 20), SOLBERGA (P Gyltas väg 23), SOLHÖJDEN (Viggvägen 7), SOLVIND (Frufällebacken 42), SOLGLÄNTAN (Kvartsvägen 2) och SOLHULT (Kvartsvägen 17) – det senare ett äldre namn.

GULLBO (Orrevägen 3), GULLBERGA (Klintvägen 2) och GYLLEBO (Trossvägen 3); även ÖSTERGYLLEN (Frufällebacken 46) har en speciell lyster. Kanske speglar det den glädje som de nya villaägarna kände när de kunde bygga sig ett eget hus.

5. Övriga villanamn

Vi har också en typ av namn som hamnar vid sidan om ovanstående gruppering. Här är förklaringen till några av de intressantaste i Frufällan.

Det mest kända exemplet är affärs- och hyreshuset ARNHAMRA (Ankarvägen 1) mitt i byn. Säkert har många funderat på om det finns en koppling till den germanska ordstammen arn-, samma som vår örn. Nog låter det fornnordiskt. Huset uppfördes 1934 av byggmästaren Carl Julius Nilsson. Han var Frufällans "allt-i-allo", som även fällde bommar och vinkade av tåg, hade gottekiosk i stationen och mjölkaffär i "Mjölkabacken" (Ankarvägen 3) samt tillverkade stegar och lite annat. "Julle" Nilssons tolvårige son hette Arne och var en flink medhjälpare vid byggandet. Arnes hamrande resulterade i namnet Arnhamra!

Solliden var en gång ett sommarhem. Många föreningar i Borås hade dylika utanför stadsgränsen. På 1940-talet ombyggt till bostadshus.

Arnhamra har inrymt bostäder, affärer, café och industri. Namnet har inte fornnordiskt ursprung. Arnes hamrande ligger bakom namnet.

Nog är det väl så att solen alltid kastat en särskild lyster över Frufällan! Och detta satte verkligen sina spår i villabebyggelsen på 1930- och 1940-talen.

Den gamla stugan vid TULLEN (Skogsrydsvägen 106), (Espingstorp) har av många setts som en tullstation där knallarna en gång måste visa upp sina varor innan

Tullen, plats där vägtull upptogs i mitten av 1800-talet. Det sista jordbruket i Frufällan bedrevs här.

Gröne Vallen på sin ursprungliga plats vid Järnvägsgatan i Borås, 1927. Flyttat till Kvartsvägen 20 i Frufällan.

de gav sig ut i landet. Men någon varutull togs inte upp här – stugan ligger ju för övrigt bara vid en gräns mellan socknarna Torpa och Fristad i Vedens härad. Här handlar det i stället om vägtull. Normalt var det böndernas uppgift att bygga och underhålla vägarna, men när den svåra backen (Bolabro-liden) upp mot Klinten, över Öreskogen, skulle ersättas med en väg utmed sjön mellan Frufällan och Sparsör, måste den finansieras med vägtull. Samma sak hände för övrigt med en ny väg till Göteborg norr om Viaredsjön. Tullen, som numera är en stadsdel, namngavs efter tullstugan (numera Göteborgsvägen 126). Båda vägbyggena leddes av Fredrik Sundler, och vägarna var klara i slutet av 1830-talet. I Frufällan blev det då en tullstation för vägfarande, och namnet Tullen ersatte det mer korrekta Espingstorp. När sedan järnvägen skulle dras fram fanns det bara ett alternativ, nämligen att lägga den utefter sjön. Den endast tjugo år gamla vägen fick då flyttas tillbaka till gamla Bolabro-liden. Lite snöpligt!

Ett annat hus med lång historia är GRÖNE VALLEN (Kvartsvägen 20). Huset är byggt i slutet av 1700-talet och låg tidigare inne i Borås, i korsningen Kungsgatan–Järnvägsgatan. Det var länge i den kända möbelhandlarfamiljen Lindgrens ägo. När de i slutet av 1920-talet ville riva och bygga nytt (nuvarande Kungsgatan 10) tog dottern Maria Ekelund hand om huset och flyttade det till Frufällan. Hon ägde själv SOLHULT (Kvartsvägen 17) och drev där sin handelsträdgård. På äldre dagar bosatte hon sig i Gröne Vallen.

Även namnet TROLMEN (Granitvägen 6) tycks ganska fantasifullt. Det är inspirerat av en gård med samma namn som ligger på Kinnekulle.

Namnbyten

Husen namngavs, med något enstaka undantag, av den förste ägaren. Senare ägare har inte alltid varit så nöjda med detta utan gjort ett byte. Särskilt gäller detta naturligtvis när det ursprungliga namnet haft anknytning till familjen.

MAXBO (Signalvägen 5) fick namn av förste sonen i familjen. Det passade dock inte fröknarna Söderholm som tog över ägandet 1947 och gav det namnet SJÖBLICK. Familjen Sehlman kallade sitt hus för SELBERGA (P Gyltas väg 23), men en ny ägare ändrade senare till SOLBERGA. Karl Larsson tyckte att LARSGÅRDEN (Loggvägen 5) var ett passande namn, men Arvid Asp fann ASPUDDEN mera tilltalande; Philip Moberg ändrade ytterligare en gång, till mera anonyma SKINNARGÅRDEN, samma som stamfastigheten. MILLFORD (Distansvägen 14) är också ett hus med tre namn; LILLSTUGAN respektive GRANHILL kallades det senare.

Det gamla torpet SKOGSSLÄTT (Sandstensvägen 18) fick det småfyndiga namnet VILLEKULLA av roddaren Anders "Ville" Vilgotsson. Men kanske är det tveksamt om man ska ändra gamla invanda namn.

Funkisstilen var aktuell på 1930-talet och FUNKHEM (Ejdervägen 20) är ett synbart resultat av detta. Ett tiotal år senare kändes SOLSÄTER bättre och ett namnbyte kom till stånd.

Med åren gjordes också ett "förfinande" tillägg till många namn: RUTAN blev VILLA RUTAN och är ett av flera exempel på dessängen.

"Expanderande" namn

Vissa namn har en förmåga, att – från att ha representerat ett litet område – breda ut sig och bli beteckningen på ett större. Torpet FRUFÄLLAN (Trossvägen 6–8) kom till omkring 1800; drygt hundra år senare fick järnvägens nya anhalt samma namn, och när bebyggelsen senare växte i dess omgivning kallades hela samhället för Frufällan. Torpnamnet Frufällan expanderade.

SOLHULT (Kvartsvägen 17) är ett likande exempel. Först var det en lägenhet (villatomt), sedan fick hela området 500 m norr om järnvägsstationen detta namn.

För SKOGEN (Gnejsvägen 2) gäller samma sak; först ett nyhemman i slutet av 1700-talet, senare namnet på hela området norr om Solhult inom Frufällans gränser.

Skogen eller Varpeliden, som det ursprungligen kallades. Ett s.k. nyhemman "afmätt för skattläggning år 1790".

Vägskylten pekar på Klinten, men enligt busskuren heter området Skogen. Det korrekta namnet är Skogen.

Skogen – ett sorgligt kapitel

Det "viktigaste" namnet inom Frufällans gränser är Skogen – förr även kallat Varpeliden (varp=stenhög). Det är det enda äldre hemmanet i samhället. Dess mangårdsbyggnad var belägen på nuvarande adressen Gnejsvägen 2 och dess ägor i närheten, på ömse sidor av landsvägen.

På Skogens marker har under senare decennier byggts ett antal villor. Men området kallas numera Klinten, och det är ett sorgligt kapitel. Det riktiga Klinten ligger ju på Sparsörssidan av området, alldeles i närheten av busshållplatsen med detta namn. Inte bör ett namn flyttas till ett nytt område på detta vis! Dags att rätta till saken.

Ytterligare ett namn

Javisst ja, vi hade ytterligare ett namn i rubriken – FOREST HILL (Höjdvägen 8). Ännu ett sätt att ge namn, och ett namn som nog hamnar i en egen grupp, bland whiskeysorterna – "Old Canadian"! Den var särskilt uppskattad av villaägaren.

För fullständig sammanställning se webbsidan: http://www.culturum.se/Frufallan/

BORGSTENA
creating solutions

Kronängsvägen 3 • 513 70 Borgstena
Telefon: 033-480 800 • www.borgstena.com

VÄLKOMMEN TILL DIN PRESENTBUTIK!
Presenter i alla prislägen
Dukar, hemslöjd och handarbeten
Kaffestuga med hembakat

Öppet
Vard. 9.30-18
Lörd. 9.30-13

Öppet
Vard. 9.30-18
Lörd. 9.30-13

EKELUNDS VÄVKAMMARE
Stora Vägen 23, 513 34 Fristad. Tel. 033-26 90 45
www.ekelundsvavkammare.se

VI HAR VARIT PÅ SPA...

Efter att ha gått en cirkel under hösten med SPF i Fristad under ämnet Hälsa-Kost och Motion så åkte vi i början av november på Spa-resa till Polen. Fredagen den 4 november steg 10 stycken förväntansfulla damer på bussen vid Fristads järnvägsstation för vidare färd mot Ystad. Efter fikauppehåll utmed vägen var vi framme vid färjan framåt 22-tiden. Sedan vi installerat oss i vår dubbelhytt blev det inte många timmars sömn. Vi hade mycket att prata och fnissa om. Somnade inte förrän vid ett, för att vakna igen redan vid halv tre! Efter en mycket god frukost på färjan så for vi raskt vidare genom Polen mot Sandra Spa. Strålande väder och helt underbara bokskogar bredde ut sig framför oss. Vår guide Barbara berättade om sitt liv och lite om Polens historia efter andra världskriget. Vi såg små byar skymta förbi och det såg fräscht och snyggt ut. Barbara sa att tidigare var husen gråa och trista men nu var allt nymålat och gav ett trevligt intryck.

Hon berättade att en pensionär har 800 zloty (1600 kr) i månaden i pension, hälften av detta går till hyra. Barnbidraget ligger på 70 zloty/ månad (140 kr). Personalen vid Sandra Spa har ca 2400 svenska kronor per månad i lön. De vuxna barnen får ofta gå in och hjälpa sina föräldrar med pengar och annat. 19 % betalar man i skatt. Kläder verkade vara billiga. Vi var inte inne i någon mataffär, så jag vet inte vad maten kostar. Bensinen är lika dyr som hemma i Sverige.

När vi kom fram till hotellet fick vi förmiddagskaffe med en god kaka till. Nycklarna till våra rum delades ut och sen var det bara att lära sig att hitta i detta stora komplex. Rummen var stora och fint inredda. Vi packade upp och det var snart gjort eftersom vi mestadels skulle tillbringa våra dagar här nere i mysdress eller morgonrock som man kunde hyra för en billig penning. Därefter läkarbesök för samtliga där man kom överens om lämpliga behandlingar. 15 stycken skulle vi ju få under dessa 7 dagar. Magnetterapi, klassisk massage, vattengympa i saltvatten, vaxborttagning! i öronen, virvelpooler av olika slag och mycket, mycket annat. Söndagen var ledig, de som ville kunde följa med på en busstur till marknaden i en stad som låg i närheten. Kära nån, vad marknadsstånd det var! Här såldes allt från cigaretter till kläder av alla de slag. En tröja kostade ca 130 kronor. Jodå, jag passade allt på!

Sedan gick dagarna i rasande fart med alla behandlingar varvade med underbart god mat. Och vilken mat sedan! På morgonen kunde man få allt man kunde önska sig. En kock stod på plats för att laga de godaste omeletter med skinka, ost och tomat. Korvar fanns det i mängder, bröd av alla de sorter och jag vet inte allt. Till lunch och middag var det bufférätter som gällde, olika varje dag. På dagarna träffades vi inte så mycket, alla var på väg någonstans hela tiden. När vi var lediga så ägnades tiden åt olika bad, vattengympa, promenader ner till havet eller varför inte in till byn där vi snabbt hittade en butik som sålde damkläder. Vi hade turen att ha en riktigt duktig speleman med oss i bussen. Han hade tagit med sig både dragspel och en slags cittra som han roade oss med på kvällarna. En kväll ägnade han sig åt att berätta och sjunga om Dan Andersson, vilket var både intressant och givande. Guiderna hade också ordnat en kväll med sång och dans plus den sista kvällen före hemfärd, en avskedsfest. Detta var en resa som verkligen gav mersmak.

Veckan försvann fort som den brukar göra när man har det trevligt, sista dagen gjorde jag både pedikyr (125 svenska kronor) och manikyr för samma pris. Hela resan på nio dagar, enkelrum och helpension kostade 5.725 kronor, vilket jag måste säga var ett mycket skäligt pris. På färjan hem till Sverige ingick en trerätters middag som var supergod. Hemma igen lördag natt klockan 02.00 efter en mycket intressant och givande resa, som vi säkert gör om igen!

Gun Kihl

NÅGRA GLIMTAR FRÅN ELIDUS BELYSNING I FRISTAD PÅ 1970-TALET

Inledning

Företaget hade startats 1952 och fanns från början i en byggnad som övertagits från Hedens trikåfabrik. Dessa lokaler byggdes sedan ut i flera omgångar. 1973 förberedde man uppförandet av en helt ny fabrik på Arta-området. Företaget hade i mitten av 1970-talet ett 25-tal anställda och verkställande direktör var Sven Nyrén.

En rundvandring i fabriken 1976

Ingången, som vi arbetare använder, är belägen ungefär mitt på byggnadens långsida. Strax innanför dörren finns stämpelklockan samt väggfack där stämpelkorten sitter. Till höger innanför dörren leder en trappa upp till omklädningsrum och rakt fram och sedan lunchrummet till höger. I omklädningsrummet står höga grålackerade plåtskåp av vilka vi har tilldelats var sitt. I skåpen förvarar vi våra ytterkläder samt andra saker som vi inte vill ta med ner i fabrikslokalerna. Framför skåpen står låga bänkar med ribbsits.

I lunchrummet står, omedelbart till höger innanför dörren, en bänk med diskho och spisplatta. Ovanför denna är det en hylla där kaffeburkar m m förvaras. Längre in står ett bord på vilket ett värmeskåp placerats och det används av dem som har egen lunchmat med sig. Snett ovanför värmeskåpet, mitt på väggen, sitter en rund klocka. Denna vägg är rödmålad till skillnad från de andra väggarna i lunchrummet som har en gulaktig nyans. Längst bort på den röda väggen finns en hylla med tidningsfack. I fönsterraden står det fyra bord och sedan ytterligare ett par bord mot innerväggen. Varje bord har plats för fem eller sex personer. Eftersom vi är ett 25-tal anställda här så är lunchrummet nästan fullsatt när alla är samlade.

Vanans makt är stor så det är sällan någon lämnar sin "ordinarie" stol ifrån sig utan alla går till sin vanliga plats. Möblemanget är enkelt med stålrörsbord och stolar med sitsar och ryggstöd av trä utan stoppning. Fönstren i lunchrummet har brunfärgade bågar och är ganska många varav flera stycken är öppningsbara och här kan det ibland blåsa kalla vindar när de ställts upp. De som fryser och är rädda för drag stänger till och de som gillar friska fläktar kommer strax tillbaka och öppnar igen... Över fönstren löper en liten låg gardin vilket gör att vi har fri sikt mot vår granne åt detta hållet som är Fristads Express.

Kontoret

På andra våningen finns kontoren där chefen och övriga kontorsanställda sitter. Övervåningen innehåller också en avdelning för paketering av varor med en hiss ner till monteringsavdelningen. Kontorsavdelningen har vi i produktionen sällan anledning att besöka eftersom de flesta kontakterna med kontoret sker via våra förmän. Det är heller inte så ofta vi i produktionen får besök av dem som jobbar på kontoret, med undantag av Björn Svensson, som är den som arbetar med att ta fram nya modeller. Han kommer ner till oss ibland och hämtar testmaterial från verkstad och produktion.

Packen

När vi gått förbi stämpelklockan så ligger åt höger den så kallade "packen" där Thore Andersson arbetar. I "packen" är det högt i tak och här finns pallställningar där de färdigmonterade produkterna förvaras i väntan på att packas och levereras ut till kunderna. Längre fram bland pallställen förvaras skrymmande material som efter hand körs fram med truck till våra arbetsplatser. För det mesta är det Per-Inge Andersson som utför detta jobb. Från "packen" leder stora öppningar ut till lastbryggan där just nu chauffören Oskar Bohlin håller på att köra ut stora lådor till sin lastbil.

Måleriet

Vi fortsätter och rakt fram ser vi nu in i måleriet där lackeraren Jan-Olof Friberg idag håller på att sprutlackera lampskärmar i en "bajsbrun" kulör. Intill måleriet ligger det ett rum där metalldelarna, som kommer från verkstaden, förbereds för lackering genom avfettning. I avfettningen används trikloretylen och där får ingen jobba permanent utan hit "kommenderas" man då och då för kortare tjänstgöringstid, vanligen bara någon eller några timmar. Miljön i avfettningsrummet är

inte så trevlig så detta är ingen populär plats att hamna på även om vi då slipper ackordet och får gå på timpeng. Ett annat jobb som görs på timpeng är fredagsstädningen med den stora industridammsugaren av fabrikat Nilfisk.

Verkstaden

Till höger om måleriet ligger plåtverkstaden där förman Lars Karlsson basar över firmans "tuffingar". I plåtverkstaden finns en del maskiner såsom excenterpress, stans, bockmaskin och punktsvets. Här inne kan betalningen vara t ex ½ öre styck för stansning av hål i en plåtvinkel. Var och en förstår att det därför krävs av arbetaren att han kommer upp i en ansenlig hastighet och att han helst har förmågan att låta sina tankar att fara iväg till trevligare ställen än jobbet… Idag sitter Bernt Tobiasson och stansar och hans tempo är verkligen imponerande. Vid en maskin, som används för att skära gängor, står Dennis Blomberg. Dennis säger: "Det är inte alla som har betalt för att gänga och dessutom får göra det på arbetstid!" Gösta Andersson är sysselsatt med att punktsvetsa fast lamphållarvinklar på de plattor som sedan utgör stommen i taklampor. Detta arbete kräver ett gott handlag för att genombränningen skall bli lagom och svetsen hållbar. Gösta sitter bakom ett draperi för att inte gnistor från svetsen skall skada eller irritera de andra i verkstaden. Ljudnivån här är naturligtvis betydligt högre än i monteringsavdelningen.

Verkstaden på Elidus.

Monteringen

Vi lämnar nu verkstaden och går förbi måleriet och hissen som leder upp till andra våningen. Därmed har vi kommit till en del av monteringsavdelningen. Här monteras dels golvlampor och dels olika typer av vägglampor.

Monteringen på Elidus.

Längst ner i raden av bord närmast fönstren sitter Åke Andersson. Han tillhör dem som sällan behöver byta arbetsuppgift. Åke är sedan länge inkörd på en vägglampa som har namnet "Kojen" och han är en av de få här som kan få ihop tillräckligt många sådana per timma för att det skall bli en rimlig timpeng. Lite längre upp i raden av arbetsbänkar sitter Britt-Marie Rapp, även hon håller idag på att montera vägglampor. Längst upp i fönsterraden sitter idag, som för det mesta, Lasse Johansson och monterar sin favoritlampa som heter "Miniflect". Lasse är en trevlig man som gillar att prata och det verkar som han jobbar bättre ju mera han pratar. Men så kan han också "sina" lampor och behöver inte tänka eller knappt titta när han gör de olika handgreppen. Längre in i monteringen finns ytterligare en rad med arbetsbord och längst upp sitter en man som vi bara brukar kalla "stockholmaren" och monterar bordlampor. Längre ner sitter Olof och är även han sysselsatt med montering av bordlampor. Dessa bordlampor har det lite lustiga namnet "Kurs 2" och det gäller att göra ungefär 12 stycken sådana varje timma om förtjänsten skall bli någorlunda god. Längst ner i denna rad av arbetsplatser är det tomt nu för dels är en man sjuk och dels är det ju så att vi flyttar runt mellan platserna efterhand som efterfrågan på de olika lampmodellerna varierar. I denna del av lokalen monteras och packas mest golvlampor och de säljs inte i lika många exemplar som bord- och vägglamporna.

På en lastpall ligger förra veckans jobb kvar i form av en trave wellpappkartonger med trekantig form som innehåller stativ till golvlampan "Bull".

Vår rundvandring närmar sig sitt slut och kvar är bara den del av monteringen som ligger vid sidan av förman Rolf Nilssons kontor där han just nu sitter och summerar tider och priser på arbetskort. I denna del av fabriken monteras mest taklampor av olika modell. Vid ett av borden sitter Siv Vööras. I gången mellan arbetsborden kommer just nu Per-Inge Andersson och drar, med hjälp av handtruck, en lastpall med färdigmonterade lampor efter sig. Därmed är vi tillbaka vid stämpelklockan där vår rundvandring startade.

En dag på jobbet

Morgonen är kall och jag fryser där jag står nere vid vägkorsningen i Sparsör. Idag har jag förmånen att få åka med Hans "Hasse" Nilsson till jobbet. Som vanligt behöver jag inte vänta länge för Hasse är en punktlig man. "Har du frusit fast?" frågar han, när han stannar och öppnar högerdörren på sin gamla vita Ford. Färden till Fristad och Elidus tar bara 5 minuter och klockan visar 06.40 när vi lämnar bilen och går in genom personalingången och stämplar våra kort. Jag går direkt upp till omklädningsrummet, öppnar mitt skåp där jag lägger lådan med smörgåsar på hyllan, hänger plastpåsen med termosen på en krok och tar av jackan och hänger in även den i skåpet. Innan jag stänger skåpet tar jag ut träskorna som jag brukar ha istället för mina vanliga skor. I trappan ner till produktionen möter jag, och hälsar på, Lasse Samuelsson och Jan-Ove Kleman som är på väg mot omklädningsrummet. De båda tillhör dem som brukar komma tidigt till jobbet.

De flesta har, liksom jag själv, avslutat gårdagen med att plocka fram material så att det räcker åtminstone fram till frukost idag. Det ingår nämligen i våra ackord att hämta fram material till arbetsbänken.

Nu hörs en välkänd röst borta vid stämpelklockan. Det är Lasse Johansson och han tycks vara upprörd över något. Snart visar det sig att anledningen till hans upprördhet är att låset i förardörren på hans Ford Granada varit fruset så att han fått åka en stor del av vägen från Borås och hålla dörren med ena handen för att den inte skulle blåsa upp. Lasse som annars brukar tala så väl om sin Granada, är nu mäkta förargad.

Snart hörs det välkända ylandet från luftmejslarna som nu kommer igång en efter en. Vi har varsin luftmejsel som vi flyttar med oss när vi byter arbetsplats. Man måste då klättra upp på bänken och koppla loss tryckluftslangen från kopplingen i taket. Någon gång händer det att nippeln i taket hänger upp sig och tryckluften rusar ut fritt samtidigt som ett förfärligt blåsljud uppstår. Luftmejseln ser ut som en liten cylinder där luftslangen går in i ena gaveln och i andra ändan sitter ett mejselbits. Mejselbitset kan vara monterat med eller utan hylsa. De riktigt rutinerade här som t ex "stockholmaren" och Lasse Johansson använder aldrig hylsa. Själv använder jag nästan alltid hylsa eftersom det minskar risken för att mejseln skall slinta och antingen skada lampdelarna eller, ännu värre, göra hål i min hand. Innan jag börjar jobba så sätter jag plåster på de två mest utsatta ställena på mina fingrar. Vissa arbetsmoment sliter hårt på fingrarnas hud men det hjälper ganska bra med plåster. Flera av damerna börjar dagen med att kleta in händerna med handkräm och det är heller inte så dumt. Skall man klistra etiketter en hel dag så blir händerna väldigt torra. När det är så kallt ute som idag så tar det en stund innan man får full rörlighet i fingrarna.

Till min glädje märker jag att min vänstra tumnagel inte ömmar så farligt längre. För ett tag sedan hade vi studiebesök av en skolklass och precis när några av eleverna passerade min arbetsbänk slant jag med tryckluftsmejseln så spetsen hamnade under tumnageln. Allt gick väldigt fort och första ögonblicket gjorde det inte så ont men sedan kom både smärtan och blodet… Jag försökte så lugnt som möjligt resa mig från stolen och gå till toaletten där jag efter bästa förmåga spolade rent såret och satte ett stort plåster över hela nageln.

Det är med viss tillfredsställelse jag märker att jag redan den första timman lyckats göra en lampa mer än jag egentligen "behöver" för

att ackordet skall gå ihop. Man känner ganska snart när man fått "flyt" i arbetet, vilket krävs om det skall gå att tjäna bra. Från min plats ser jag att det nu ljusnat ute, det verkar bli en vacker vinterdag.

Sedan några dagar är jag sysselsatt med att montera ihop ett slags "skrikigt" grönfärgade bordlampor. Jag börjar med att plocka upp den s k gjutningen som är den metallskiva som kommer att utgöra tyngden i lampfoten.

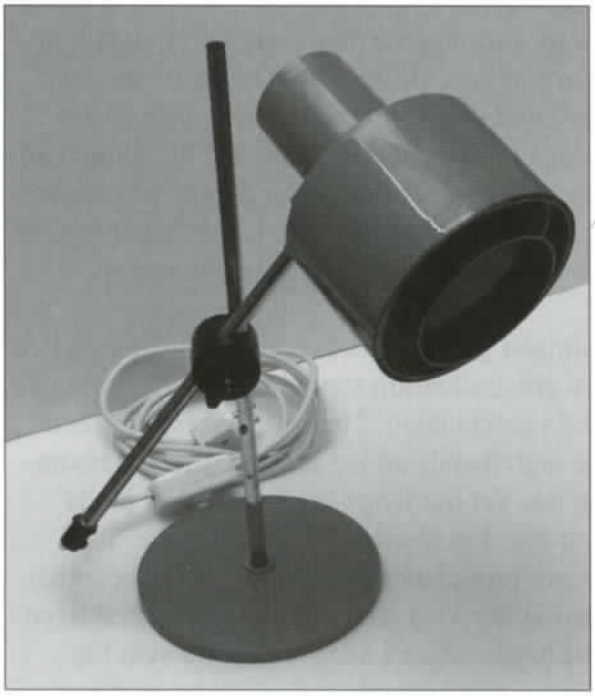

Lampa från Elidus.

Ovanpå gjutningen lägger jag en kåpa av plast och under klistrar jag fyra små gröna "filttassar". Sedan är det dags att skruva i det kromade röret. Innan jag sticker ner röret i gjutningens gängor skall dels en liten bricka skruvas dit på röret och dels lite gänglåsningsvätska droppas på. Så skall en liten svart plastplutt slås ned i rörets ogängade ända och en stoppskruv skruvas in lite nedanför mitten på röret. Stoppskruven skall hindra att den plastled, som utgör förbindelse mellan lampans överdel och fot, kan glida för långt ner. Röret dras sedan fast med en polygriptång och här gäller det att vara försiktig så att inte den kromade ytan skadas. Nu kan den färdiga foten ställas åt sidan i väntan på att överdelen blir monterad. En del montörer föredrar att sätta ihop en mängd fötter på en gång men jag tycker inte att jag tjänar något på detta utan brukar montera färdigt en fot och lampa i taget.

Så är det dags att börja med lampans överdel. Först skruvas lamphållarunderdelen med hjälp av en nippel mot den plastdel som utgör stomme. Även i denna finns en stoppskruv som det är viktigt att komma ihåg och dra åt. Sedan fästs det övre kromade röret med två skruvar i stommen. Därefter skruvas en bricka samt dragavlastning i rörets andra ända. Nu är det dags för lamphållarbotten och sedan läggs en "svamp" och därefter träs elsladden genom röret och fästs i lamphållarens insats. Dragavlastningens skruv dras (för hand för säkerhets skull) och nu skruvas lamphållarhylsan ner mot lamphållarens botten. Sedan fästs lampskärmen (av äkta plast) och reflektorn, (aluminium) med en plastring. Därefter etikett i reflektorn, ett raster utanför reflektorn och sedan monteras hela överdelen på underdelens rör med hjälp av plastleden. Till sist klistras en nummerlapp under gjutningen. Dessa nummerlappars funktion är att det, i efterhand, skall gå att avgöra vem som monterat en lampa som t ex kommit tillbaka i retur. Vi kallar ibland lite skämtsamt dessa små runda nummerlappar för "skällappar". Mina lappar har numret 14. Lampan är nu klar och jag ställer ner den på lastpallen vid sidan av arbetsbänken. Om denna lampa kan sägas att den tillhör de enklare att montera men ackordet är snålt uträknat så jag brukar få ihop ca 21 kronor i timman vilket är lite under medel för oss i monteringsavdelningen.

Snart står det en hel rad med färdiga lampor på lastpallen. Idag känns det som om arbetet går rätt bra, det är annars lite olika från dag till dag. Medan jag jobbar så sitter jag och funderar på vad jag skall hitta på när jag kommer hem. Strax före frukostrasten kommer förman Rolf Nilsson och säger: "När du är klar med den pallen, så kan du byta till orange, för de frågar efter sådana borta i packen".

Frukost

När klockan är 09.00 hörs en ringsignal som talar om för oss att det nu är frukostrast. Jag brukar vara kvar här nere i produktionen och bara äta en frukt, för jag har ätit frukost hemma redan innan jag åkte till jobbet. Nu blir det med ens alldeles tyst i lokalerna men tystnaden varar bara en kvart för då ljuder ringklockan igen. Efter en knapp timma är det så dags för

mig att byta färg. Detta innebär att jag måste hämta fram lådor med orangefärgade delar och ställa dem på min arbetsbänk. Idag har jag lite otur för lampskärmarna är slut i lagerhyllan och jag måste därför gå in på Rolfs kontor och säga till. Efter en stund kommer Per-Inge med trucken och lyfter ner en kartong med skärmar åt mig från en av de högsta lagerhyllorna. Här tappar jag några minuter men jag tycker inte det är någon idé att säga till Rolf om detta utan jobbar vidare. Det känns ibland lite pinsamt att gå och be om fem minuters timpeng när det är något som fördröjt arbetet så litet.

I ögonvrån ser jag att Björn Svensson kommit ner från kontoret. Han står och provar en lampskärm och ser samtidigt lite fundersam ut, är detta kanske någon ny modell som vi skall få montera i framtiden? Snart går han in på Rolfs kontor och visar något för honom, det ser jag genom glasväggen.

Tiden går och nu börjar det suga i min mage, jag ser dock att klockan bara är 11.10 vilket innebär att det fortfarande är 50 minuter kvar till lunch. Jag försöker dock att hålla uppe mitt tempo ända fram till klockan 12 men lyckas inte riktigt med detta. När jag strax efter 12-slaget går mot trappan till lunchrummet, kommer där som vanligt folk från olika håll i fabriken med snabba steg. Från "packen" hörs Thores röst "nu skall jag gå hem till käringa och få både det ena och det andra". På detta svarar Siv, som går strax före mig, "vilket är det andra då?". Gösta står vid stämpelklockan och stämplar ut. "Du har det bra du som får gå hem klockan 12", säger Dennis till honom. "Jag skulle gärna jobba full tid om ja bara feck va fresker" svarar Gösta, som numera bara arbetar halvtid. Han var med om en ruskig olycka för ganska länge sedan men har aldrig blivit riktigt återställd efter den händelsen.

I matsalen äter jag snabbt mina tre smörgåsar och till dessa dricker jag mjölk. Vid min högra sida sitter Tomas Bertilsson, vi känner varandra sedan flera år eftersom han gick samtidigt med mig på Sven Eriksonskolan i Borås. Den tid som är kvar på rasten ägnar jag som vanligt åt en pratstund med Lasse Samuelsson. Vi brukar sätta oss på några pallar nere vid Thores plats i "packen". Båda är vi intresserade av bilar och drömmer om att köpa var sin amerikanare.

Eftermiddag

En stund efter lunchrasten kommer Rolf och börjar plocka fram material på bänken mitt emot den jag sitter vid. "Nu får du snart en kompis att prata med", säger Rolf och ler lite underfundigt. "Jag sätter Lasse här ett tag eftersom hans skärmar till Miniflect håller på att ta slut", fortsätter han. Snart anländer Lasse, ställer sin verktygslåda på bänken, kopplar snabbt in sin tryckluftsmejsel och flyttar om ett par av kartongerna med material så att han får dem som han vill ha dem. "Nu kommer jag" blir Lasses hälsningsord till mig. Det tar inte många minuter förrän Lasse är i full gång med monteringen, för inte heller denna lampmodell är någon nyhet för honom. Lasse frågar hur det går för mig med de lampor jag monterar.

Samtalet glider snart över på ackordspriser och den arbetssituation som vi har här. "Har du gått med i facket ännu?" undrar Lasse. Jag svarar lite undvikande att jag inte gått med eftersom jag inte vet hur länge jag kommer att jobba kvar här. Jag förstår att detta låter lite "tunt" i Lasses öron, han anser att alla som arbetar här absolut bör vara med i facket. "Tala med Sven" (Billhage), säger Lasse, "så får du veta lite mer om vilka förmåner du får som medlem". Mitt arbetstempo har nu sjunkit betydligt och jag ser med viss grämelse att jag den senaste timman inte fått ihop alls så många lampor som jag borde. Inget ont om Lasse han är en trevlig person att prata med, men jag har inte förmågan att arbeta lika snabbt samtidigt som jag pratar. Lasse berättar om en händelse, i lunchrummet på frukostrasten, för en tid sedan. Den nya killen i monteringen anses av vissa som lite "udda". Killen brukar äta ett ägg varje dag till frukost och knackar först ägget mot sin egen panna innan han börjar ta bort äggskalen. Denna dag hade någon bytt ut hans kokta ägg mot ett som inte var kokt… Lasse berättar att killen blivit mycket arg och genast lämnat lunchrummet utan att säga ett enda ord till någon.

Det känns i alla fall som om tiden går mycket fortare när man har någon att tala med, och det är ju ingen nackdel. Lasse tycker att min luftmejsel låter lite svag så han tillkallar Rolf

som kommer och byter ut den mot en mejsel som han haft isär och renoverat. Tyvärr tycker inte jag att den "nya" mejseln går bättre än min gamla invanda, snarare sämre, men det är kanske bara något som jag inbillar mig. Efter en stund går Lasse iväg till rasthörnan för att dricka en kopp kaffe. Jag har inte ro att ta någon rast utan plockar fram material och förarbetar lite så att jag skall kunna ta igen något av den "förlorade" tiden sedan. När vi sedan är igång med arbetet igen båda två så kommer Lasse Samuelsson förbi och som vanligt skämtar han lite med Lasse Johansson. "Klarar du verkligen av att montera de här lamporna Lasse, nu gå det väl inte ihop för dig?" säger Lasse Samuelsson till honom. Till mig säger han: "Det är väl inte lätt för dig nu när Lasse kommit hit?". "Nu skall du inte vara sån" säger Lasse Johansson, "du skall bara sköta ditt, så blir det nog bra ska du se". Jag vet ju av erfarenhet att de båda är de bästa vänner, men ingen av dem låter ett tillfälle att munhuggas lite med den andre gå förlorat.

Flera av oss lyssnar på radio medan vi arbetar. Just nu spelas den kända jazzmelodin "Splanky" med Count Basies orkester vilket får Lasse Johansson att släppa sina verktyg och börja ett vilt trummande på de pappkartonger som står på hans arbetsbänk. Han gillar jazzmusik i allmänhet och Count Basie i synnerhet, och detta är musik som även jag tycker om att lyssna på, till skillnad från de flesta av mina jämnåriga som ju har en helt annan smak. En annan sak som vi lyssnar på i radio är referat från utförsåkning på skidor. De dagar som Ingemar Stenmark tävlar, står produktionen nästan stilla under de minuter han kör sina åk. Nyligen hade en kille med sig en bärbar TV in på jobbet för att direkt på plats kunna följa Ingemars framfart i backen. Eftermiddagen lider mot sitt slut och strax före klockan 16 står vi på kö vid stämpelklockan där förste man stämplar ut så fort klockan slagit. Ute är vädret fortfarande vackert när jag går mot busshållplatsen för att ta bussen hem till Sparsör. Hasse Nilsson har slutat tidigare idag så honom kan jag inte åka med hem.

Strejken 1978

En dag dök en främmande man upp i fabrikslokalerna. Snart fick vi veta att det var en tidsstudieman och att företagsledningen engagerat honom för att gå igenom och kontrollera våra ackord. Genast började en oro att sprida sig, hur skulle det bli nu, skulle tidsstudiemannen sänka våra ackord och skulle han komma på att det faktiskt fanns några jobb som var riktigt bra betalda. Vi som gjort vårt bästa för att inte avslöja de bästa ackordsjobben eftersom vi tyckte att vi så väl behövde de goda jobben som en motvikt till alla de jobb som var snålt uträknade och man fick slita hårt för att komma upp till en anständig timpeng.

Tidsstudier

En stor del av rasterna (och en del av arbetstiden) gick nu åt till samtal om ackord, tider och prissättning. Varför hade man tagit hit tidsstudiemannen just nu? Är det chefen Sven Nyrén som hittat på detta? Kan man verkligen komma utifrån och göra en riktig bedömning av vårt arbete här? Som väl var klarade jag mig personligen från att bli tidsstuderad denna gången. Jag kände obehag bara av att tänka på att någon skulle stå bakom mig och med hjälp av stoppur registrera varje moment, vilket även inkluderade hämtning av material, toalettbesök osv. Det dröjde inte länge innan resultatet av tidsstudiemannens beräkningar och tidtagningar började läcka ut. Så gott som alla jobb som han tittat på skulle bli sänkta och i många fall kraftigt sänkta. I plåtverkstaden fick Dennis ett raseriutbrott och bad tidsstudiemannen att fara till ett känt varmt ställe. Det är inte förvånande att reaktionen blev våldsam, att komma och försöka ta ifrån arbetarna en del av sina förtjänstmöjligheter, det väcker naturligtvis en väldig indignation. Samtliga anställda enades om att vi skulle lägga ner arbetet och börja strejka. De något överraskade förmännen Rolf Nilsson och Lars Karlsson behövde givetvis tala med chefen Sven Nyrén om hur företaget skulle ställa sig till den uppkomna situationen. Problemet var bara det att Nyrén just nu semestrade på Kreta! Något beslut kunde således inte fattas förrän Nyrén kommit tillbaka från sin semester. När detta kom till allas kännedom så beslutades att arbetet skulle återupptas tills chefen kommit hem och kunde fatta beslut.

Möte

Fredagen den 6 oktober, på förmiddagen,

samlades vi anställda på nytt till ett möte. Nu skulle man förklara de nya ackorden och motivera de omräknade priserna. Kontentan av det hela var att det påstods att vi inte tillräckligt effektivt använde vår arbetstid. Med på mötet var ombudsman Wilhelm Jonasson från Metall i Borås. Från fackligt håll kunde man givetvis inte råda oss att börja strejka men resultatet blev trots allt att vi åter satte oss eftersom detta var majoritetens vilja. Innerst inne var jag nog lite tveksam men med tanke på den ilska och stämning som nu rådde i fabriken så var det bäst att tyst ansluta sig till majoriteten. Självklart var även jag besviken på den nya prissättningen som skulle innebära en kännbar lönesänkning. Att man som företagsledningen påstod skulle kunna tjäna lika bra som tidigare bara vi tog mindre raster det trodde ingen av oss på. Samtidigt var jag personligen lite rädd att vi på något sätt skulle bli "prickade" och därmed få svårigheter på arbetsmarknaden i framtiden. Resten av fredagen tillbringades därför i lunchrummet där alla livligt debatterade den uppkomna situationen och försökte förutse vad företagsledningen nu skulle göra.

De enda i produktionen som nu fortfarande jobbade var de som var aktiva i fackklubben, för dem skulle en strejk vara helt emot reglerna. Det var till och med så att vår klubbordförande Jörgen Friberg, enligt reglementet skulle försöka förmå oss att återgå till arbetet, något som han också gjorde (förmodligen utan att varken vilja eller mena vad han sade). Jag måste verkligen beundra Jörgen för sitt sätt att hantera den uppkomna situationen. Han var ju bara 19 år gammal och klarade ändå av sin roll med bravur både när det gällde kontakterna med de kostymklädda äldre herrarna från Metall, våra egna förmän och högste chef.

Tidningarna skriver

Måndagen den 9 oktober stod en notis i Aftonbladet med rubriken "Strejk i Borås, lönen skulle sänkas 600 kr". Tisdagen den 10 oktober hade Borås Tidning en rätt stor artikel där man beskrev det låsta läget hos oss på Elidus. Enligt Borås Tidning är inte chefen Sven Nyrén främmande för att avskeda oss om strejken skulle bli långvarig. Fackklubbsordförande Jörgen Friberg menar att "det alltid varit småbråk här, och framhåller att vi naturligtvis helst önskar fast lön, något som vi inte får något som helst gehör för hos ledningen". Enligt Nyrén är det inte fråga om att vi skall öka arbetstakten utan bara utnyttja tiden bättre. Han säger också att han erbjudit facket att ta hit en egen tidsstudieman från Metall. Vi anställda menar dock att risken då skulle vara stor att det bara blev en kompromiss och vi vill ju ha tillbaka de gamla ackorden. Även Västgöta-Demokraten hade en stor artikel den 10 oktober med en bild som visar där vi sitter i lunchrummet. Rubriken lyder "20 i strejk i Fristad". Man rapporterar att de nya ackorden kan innebära att vi förlorar upp till 10000 kr på ett år. Många känner sig kränkta av de nya ackorden som man tolkar som en anklagelse. "Personalen har tidigare inte jobbat så mycket som den borde". Enligt Jörgen Friberg så "har företagsledningen alltid tolkningsföreträde i sådana här frågor och vi är heller inte intresserade av kompromisser". Ombudsman Vilhelm Jonasson från Metall i Borås, som försökt att få igång arbetet säger "man har inte tyckt att mina argument varit tillräckligt starka och jag har misslyckats". Positionerna är helt låsta och det kan eventuellt bli frågan om ett fall för arbetsdomstolen inom en vecka om ingen ger med sig. Nyrén säger: "Jag följer bara reglerna, det ligger på de anställda att bevisa om våra nya ackord är fel." Han säger också att han helt litar på den konsult som varit här och gjort tidsstudierna.

Arbetsdomstolen?

Onsdagen den 11 oktober har BT en artikel med rubriken "Strejkande i Fristad till arbetsdomstolen?" Jörgen Friberg tror dock inte på att vi kan bli avskedade. Centrala förhandlingar startas preliminärt på torsdag. Den 13 oktober rapporterar BT om "Nytt bud till de anställda idag". Efter långvariga förhandlingar har företagsledning och fack kommit överens om att priserna på ackorden skrivs upp med 15 procent medan en ny mätning genomförts internt på varje enskilt arbete i företaget. VD skriver om fortsatt stridsvilja och att "vi inte skräms tillbaka av tomma hot". På torsdagen besöktes företaget av både Vilhelm Jonasson från Metall i Borås och Jan Nordgren från Stockholm.

När VD:s fotograf bad att få ta en bild av de kontorsanställda som nu arbetar i produktionen blir det nobben. Följande dialog utspann sig: - Får vi ta en bild på er? - Det är kanske inte så lämpligt, nej. Varför inte? - Vi vill inte skylta med våra ansikten i tidningen. Varför inte? - Vi är inga strejkbrytare. Men ni känner er som strejkbrytare? - Oh nej inte alls! Eftersom strejken är vild och därmed olaglig kan ingen anklaga oss för att vara strejkbrytare. Då kan vi ta en bild då? - Nej, det går inte!

Mannen som fick nog

Den 13 oktober har VD även en artikel med rubriken "Mannen som fick nog". Där uttalar sig den konsult och tidsstudieman som gjort de omtvistade studierna hos oss på Elidus och säger att han nu lagt av och håller på att omskola sig. Om tidsstudierna skall fullföljas på Elidus så blir det någon annan som får utföra det jobbet, säger han. Den 14 oktober rapporterar BT att arbetet nu är igång igen. VD skriver att "Kompromiss accepterades, det var lönt att strejka". I tidningsartikeln står det "man har nu bestämt att ackorden ökas med 15 procent till dess företagets egna förmän haft tid att gå igenom och kontrollera ackorden. Stridsandan finns dock kvar, vi kan tänka oss att strejka igen om resultatet blir att tidsstudiemannens ackord slås fast. Per-Inge Andersson, som är sekreterare i fackklubben, framhåller att strejkvapnet inte kommer att bita lika effektivt till våren när det vanligen är mindre att göra i produktionen". "- Full fart igen", säger chefen Nyrén och menar att den 15-procentiga höjningen är ett "inkörningstillägg". Den vilda strejken varade därmed nästan exakt en vecka.

Vad hände efter strejken?

Nu skulle nya tidsstudier göras och beräkningarna kontrolleras av våra egna förmän Rolf och Lars som därmed hade ett grannlaga arbete att utföra. De måste då tillgodose dels ledningens krav på bättre lönsamhet och dels vi anställdas önskan om bibehållna förtjänstmöjligheter. Inte var det något nöje att sitta och arbeta när Rolf samtidigt stod vid sidan om arbetsbänken med stoppuret i handen! Samtidigt kändes det betydligt bättre än om "mannen som fick nog" skulle gjort tidsstudierna. Det var heller ingen idé att försöka maska och arbeta långsamt för då sattes bara arbetstakten till kanske 70 procent i formeln när ackordspriset sedan räknades fram. Vi kände det i alla fall som om vi kunde lita på att Rolf inte skulle försöka "köra över" oss helt utan arbeta fram en rimlig prissättning. Rolf hade praktisk erfarenhet och visste ju också vilka svårigheter som kunde uppstå under arbetets gång.

När de nya tidsstudierna var klara blev resultatet att många ackord blev kvar på ungefär samma nivå, eller något lägre, än vad de varit före strejken. Den stora skillnaden var väl att en utjämning kom till stånd så att de ackord som varit riktigt bra sänktes medan de sämsta höjdes upp något.

Olof Rydin

MekoPartner

BILVERKSTAD

Kröklingsvägen 22, 513 50 Sparsör
073-383 45 19

PÅ HEDÅS 1969

Självklart har jag många minnen från mina år som lärare. Där finns glada och tokiga likaväl som allvarliga och sorgsna ting att komma ihåg. En händelse som kunde ha slutat med en större katastrof inträffade i september 1969. På morgonen hade jag vinkat av mina föräldrar som skulle köra från Fristad till Falkenberg för att hälsa på släktingar. Vi hade lyssnat på väderleksrapporten som vi brukade och där hört en varning för storm vid västkusten. Men det skulle väl gå bra. Så de körde och jag cyklade till min skola, en av de äldre småskolorna i Fristads utkant. Huset innehöll en skolsal och frökens gamla lägenhet, vilken i sin tur bestod av en kammare, ett litet kök samt ett större rum. I kammaren kunde jag ha lite extra undervisningsmaterial, som minsann inte var några dyra inköpta saker utan producerade av mig själv - precis som det var för de flesta småskollärare på den tiden! Det andra rummet användes som matsal. Maten kom med bil från huvudskolan inne i Fristad och disken m m hämtades efter två timmar av samme chaufför. När jag kom dit 1964 fanns inget vatten indraget och således ingen toalett inne, utan dassnyckeln hängde på en spik innanför klassrumsdörren och eleverna fick - liksom jag en gång på Tullskolan - gå på ett utedass. Vattentanken hängde på väggen och fylldes på av en underbar "allt-i-allo" varje morgon. Hon såg också till att oljekaminen var i gång då det var kyligt ute och att katedern alltid var dammad samt att där nästan alltid stod en bukett blommor till oss. Jag minns hennes omsorger med stor tacksamhet och glädje. 1969 hade det dragits in vatten och kopplats in elvärme, men någon telefon tyckte man inte att jag behövde och mobiltelefonerna var inte komna än.

Nåväl. Morgonen började som vanligt denna septemberdag; jag hälsade på barnen, såg dem i ögonen, tog var och en i hand innan de gick till sina bänkar och så satte vi igång. Vinden tilltog en smula och löven dansade på den stora gräsplanen som hörde till skolan. När förmiddagen var klar och maten uppäten gick vi alla ut på skolgården för att leka. Efter en stund tyckte jag att det blåste lite väl mycket, det blev kallare och olustigare och snabbt bestämde jag att alla skulle avbryta lunchrasten och gå in i salen igen. Lite grymtningar hördes men jag lovade en spännande saga i stället. Vi satte oss till ro och jag började: "Det var en gång…". Längre hann jag inte då det hördes ett stort brak utifrån. Några av barnen började gråta, andra sprang till fönstren. "Fröken, fröken - den största björken har fallit!"… Tvärs över skolgården låg den enorma björken, huset hade precis klarat sig, men hur skulle det ha gått om vi varit kvar där ute? Jag knäppte mina händer.

Hedås skola ht 1969.

Sen kramade alla alla i en enda stor röra. Jag tror faktiskt att varenda en av eleverna den gången kände både skräck och lättnad. Eftermiddagens lektioner gick sen åt till att bearbeta händelsen på olika sätt och jag var inte ett dugg förvånad när den första föräldern uppenbarade sig, såg vad som hänt och kom inrusande med rädsla i ögonen. De föräldrar som kom för att hämta sina barn den dagen tog genast på sig ansvaret att se till att resten också skulle komma hem ordentligt.

En timme senare var det enligt schemat personalkonferens på huvudskolan. När jag anlände fick jag veta att det gått telefonbud ut till alla skolor klockan 09.00 om att ingen elev fick vistas ute på någon rast den här dagen. Då reste jag mig, rasande inombords, men sa lugnt till mina kolleger att det inte fanns någon telefon hos mig och att jag inte hade fått något bud. Sen försökte jag målande berätta vad som hade hänt. Det blev fullkomligt tyst en lång stund och 14 dagar senare hade jag en telefon på katedern.

När jag kom hem den där dagen i september 1969 ringde jag genast till mina föräldrar i

Blekinge för att höra hur det hade gått för dem. De kunde berätta att de kommit hem välbehållna, men att de efter bara en timmes färd mot väster hade fått vända hemåt i stället därför att så många träd redan hade fallit över vägarna och därmed gjort dem oframkomliga. Först efter det samtalet släppte mina egna spänningar och tårarna fick rinna fritt.

Den här stormen orsakade stor förödelse i skogarna i Västergötland och det var efter den som jag fick lära mig att arbeta i skogen. Motorsågen skötte männen, men nog fick jag användning för både såg och yxa samt att med handkraft dra ihop åtskilliga stockar och massor av ris. Som tur var fick vi på vintern låna grannen och hans häst för att dra fram virket till vägen!

Eva Drysén

KULTURVANDRING PÅ FRISTADS KYRKOGÅRD

För några år sedan gjorde Birgitta Andersson vandringar på Fristads kyrkogård, och en artikel i samma ämne publicerades i Fristadsbygden 2007. Birgit Gustafsson och Wiviann Bergsten har sedan tagit fram ytterligare kulturvandringar och berättat om gravar förbundna med lokalhistoria och personhistoria i Fristad. Det finns också många fotografier av gravstenar för att underlätta vandringar på egen hand. På kyrkogården speglas hela bygdens historia, och det är viktigt att intressanta gravstenar bevaras för framtiden. Frågan är aktuell genom pågående inventering av gravrättsinnehavare.

Det finns unika gravhällar från 1500- och 1600-talet över släkterna Gylta och Oxehufvud men också många bondegravar, bl a tillhörande Sölebo och Kvarbo, och gravstenar som speglar Älvsborgs regementes stora betydelse i Fristad. Exempel på detta är gravstenar över friherre Christer d´Albedyhll, fanjunkare Levin Roos och regementstrumslagare Truvid Håkansson. Men det finns också gravstenar av mer personlig karaktär. "Här vilar FAR och MOR" står det på en gravsten och på en annan "Här vilar Johan på Svedjorna och hans föräldrar". Skriften "Kulturvandring på Fristads kyrkogård" på 32 sidor med karta är framtagen i samarbete mellan Svenska Kyrkan och Fristads Hembygdsförening och kan köpas i kyrkan för 20 kronor.

Ann-Britt Boman

VIDA

MITT KLIPPERI
HÅR & SOL
Tel. 033-21 00 90
Besöksadress: Torget i Fristad

frinab
FRISTADS INDUSTRI AB

Light City • 513 33 Fristad
Tel. 033-21 05 55 • www.frinab.se

FRILIGHT
FRISTAD

FRISTAKLIPPET
- Drop in -
Må-On 8.30-17.30
Lunch 12.00-14.00
Välkomna!
Fristad Torg, Tel. 26 03 17

ATG • TIPS • POST
BILTVÄTT
TEL. 26 04 00 OKQ8

DÄCK-HANDLA
hos
DÄCK-
SPECIALISTEN
på orten
ROLANDS
DÄCKSERVICE AB
FRISTAD
Tel. 26 14 89

Vi bygger på samverkan
FRISTAD BYGG
Vi bygger på samverkan
Tel. 033-23 75 30, Fax 033-23 75 40
E-post: abfb@fristadbygg.se
www.fristadbygg.se

ÖPPET: Månd.-fred. 7-18
Lörd. 9-13
FRISTAD BYGGVAROR
Askvägen, Fristad,
Tel. 033-444 888, Fax 033-444 889
www.fristadbyggvaror.se

Vi servar och reparerar alla transport- och personbilar med bibehållen nybilsgaranti
AB Fristad Bilverkstad
Tel. 033-26 00 37

CDé Redovisning

Carina Dahlén
Tel: 033-26 69 28

Allt inom bokföring och dataredovisning

FRISTADKONSULT AB

RIKSTÄCKANDE
PROGRAMVARULEVERANTÖR
FÖR TEKNISK FÖRVALTNING.

STORAVÄGEN 31, 513 33 FRISTAD

Fristads Express
033-22 23 70

FRISTADS HYVLERI AB

Listverk och Paneler

Öppettider: måndag - fredag 7.00 - 17.00
lördagar stängt

Telefon 033-26 03 73

City
ICA

Samma låga priser i alla fyra butiker

Knalleland, Centrum, Brämhult och Fristad

Nyman Motor

Servar och reparerar alla bilmärken på marknaden.

Nu även försäljning av däck!

Öppet tider 08.00-17.00
Lunchstängt 12.00-13.00

Adress: Skalle 513 35 Fristad, Tel: 033-26 66 50

FANFAR FÖR FUO, SOM FYLLER FEMTIO

I Bertil Rydins "Musikens Fristad" finns en enastående historik över de dryga 20 år, då Jan Rydbäck var musiklärare och musikalisk ledare i Fristad. Under denna tid hade jag två barn som spelade i orkestern och Sture som en tid ingick i styrelsen. Mina minnen är glädjen över de många framgångar som musikanterna fick uppleva, den stolthet vi fristadsbor kände över vår hemort och massor av osorterade minnesbilder som dyker upp, när jag bläddrar i "Musikens Fristad".

Vid slottet

En blåhårig amerikanska med stor filmkamera skyndar med mej för att fånga vaktparadens musikanter på väg mot borggården. När vi hämtar andan, är hon förvånad över att jag som svensk är så entusiastisk och jag berättar att min dotter finns i orkestern. "Ain´t you proud"? upprepar hon medan vi springer vidare och jag bekräftar att jag är väldigt stolt. Efter den lilla konserten på borggården, väntar kaffekalas under medeltida valv i Gamla stan för musikanter och föräldrar. Regementschefen på I 15, "sir Henry" vill hälsa på "lyraflickans mamma" och det fick han gärna.

Ansvar

För föräldrar med yngre musikanter gällde det att hjälpa till så att rätt uniform och noter kom med inför varje framträdande. Då var det skönt om missen kom, då orkestern skulle spela på hemmaplan, t ex på Ryavallen och ilfärd hem var möjlig.

Holland-Danmark

Under en riktig långresa till Holland och Danmark medverkade jag som vuxenledare. Resan var organiserad av Ernst Ewers, som inte lämnade någonting åt slumpen. De äldre eleverna hade visst ansvar för de yngre. Jag kan bara minnas gott humör även om en och annan bland de yngre nog längtade hem då och då. Själva tävlingarna ägde rum i Kerkrade och innebar priser och stor uppmärksamhet. På hemvägen stannade vi i Köpenhamn, där det blev spelningar både på Tivoli och den underbara, gamla Bakken. Ett extra fint minne är konserten på det charmiga Gråbrödratorget mitt i Köpenhamn. Vår buss var alldeles för stor, så det blev att halvspringande bära instrument och annat som behövdes. Visst var det du Peter Thulin, som spelade tapto Vid dagens slut från ett hus vid torget medan orkestern tonade in Bred dina vida vingar? Stämningen var oförglömligt skön.

Liza Ross, drillträna re från USA och Hans-Olof Johansson.

"Musik för blåsare"

För det mesta fanns bara glädje omkring orkesterns framträdanden, men den 10 juni 1978 är undantaget. Mot Stora torget tågar gästande orkestrar från alla håll med förstämda trummor. Samtal och tårar handlar naturligtvis om den förskräckliga hotellbrand, som ägt rum på natten och tagit flera ungdomars liv. "Musik för blåsare" genomfördes men blev något annat än vad som planerats.

Musikskolan

I dag tillhör våra musicerande ungdomar Musikskolans olika orkestrar och vi hoppas få en inblick i den verksamheten inför födelsedagen.

Wiviann Bergsten

FANTASTISKT MED MUSIK

Jag blev värvad till orkestern av Janne Rydbäck som 8-åring på grund av att jag hade en musikalisk bror och förväntades ha samma förutsättningar. Jag hamnade i slagverket, för där behövdes folk. Jag minns mina lektioner i klockspel för Janne R, jag tyckte det var spännande och skoj - särskilt när jag började få spela melodier och inte bara fick "plinga".

Det gick fort framåt tack vare både högt ställda krav och att jag fick egna lektioner. Jag fick också två år senare välja till att spela tvärflöjt, och under hela min grundskoletid från fyran till nian spelade jag två lektioner i veckan och hade repetition med både Ungdomsorkestern (FUO) och Symphonic Band.

När jag var elva år gammal fick jag i uppgift att öva in piccolastämman till Stars and Stripes - på lyra. Jag hade fått order att ta i och spela säkert "för då tror man att det är rätt även om det råkar bli fel". Därför slog jag alltid tämligen kraftfullt, och det satt en klang i öronen ett tag både på mig och på mina familjemedlemmar efter varje övningspass hemma. Men jag minns inte att de klagade. Till slut fick jag spela solo på orkesterns vårkonsert i Bäckängskolans aula. Jag spelade som alltid utan noter, för det är svårt att arrangera en notgaffel som går att se något

Musik för blåsare 1978.

av när man spelar lyra, och jag hade hur som helst inte svårt att lära mig mina stämmor utantill. Jag minns inte att jag var nervös, bara otroligt samlad. Det gick mycket bra, och jag kommer ännu ihåg hur Egon Kärrman, som var konferencier, sa: - Det där mina damer och herrar var Maria Bergsten. Gör om det den som kan! Då var jag stolt och mycket nöjd! Sedan blev det dock en aning förvirrat, för jag missförstod hur konserten skulle avslutas. Från marschövningarna var jag van att gå först i orkestern, och nu trodde jag att orkestern skulle marschera ut, så jag gick helt resolut av scenen och ut från aulan. Det gjorde dock ingen annan, men det var med det som med spelandet - om man verkar säker är det ingen som tror att man gör fel. Det är väl inget ovanligt att solisten gör egen sorti?

Musik i Fristad spelade på många offentliga tillställningar. Jag var med om att inviga Landvetter flygplats, och vi spelade på Skövde Tattoo i flera år.
Ibland var det tufft att spela utomhus; jag minns gånger när det var så kallt att man spelade med vantar och ventilerna frös i trumpeterna, och ett första maj-tåg i snöglopp med en så hård motvind att lyran höll på att svepa bort mig. Roligast var nog ändå fotbollsmatcherna med stor publik, som när vi spelade på matchen Öster-Olympiakos i Europacupen och det var 35000 personer på läktarna som tjöt när vi dansade till sista reprisen på Rock Around the Clock.

Jag var ända från mina första spelningar med vuxenorkestern alltid den yngsta medlemmen. Det var ibland ganska trist, framför allt på resorna då jag saknade någon att ha kul med. Men jag hängde på där jag kunde och hade ändå stor glädje av att vara med. Musicerandet i FUO har givit mig tillfälle att besöka Danmark, England, Frankrike och Belgien. Vi

20-årsjubileum.

tävlade så gott som alltid på de resor jag var med på, både i figurativ marschmusik och i konsertframföranden, och jag kan faktiskt inte minnas en enda gång då vi inte vann!

Våra framgångar tydde naturligtvis på att vår ledning var oerhört kunnig och drivande, och att kraven var mycket högt ställda och dessutom uppnåddes. Jag kan inte minnas att det gjordes någon skillnad mellan de olika orkestermedlemmarna då vi övade; alla förväntades vara uppmärksamma och spela

sin stämma på bästa sätt. Den som inte gjorde sitt bästa fick en släng av sleven, och det fanns inga ursäkter. Talang togs tillvara på bästa sätt. I ungdomsorkestern var det alltid roligast när Janne ledde orkestern, för då lät det alltid bra. Vi upplevde att Persson var för snäll (jo han får ursäkta, så var det faktiskt) och då blev resultatet därefter. De relativt få musikanter som inte kunde leva upp till kraven slutade i ett tidigt skede eftersom de ständigt blev påminda om att de inte gjorde vad som förväntades, och med återstoden skapades en professionell amatörorkester. Jag vet inget annat sätt att göra det på.

Affisch av Matz Geson.

Jag kan också påpeka att detta sätt att driva orkestern gjorde att vi som musiker blev noggranna och fick en förmåga att lyssna på detaljer och ständigt sträva efter det bästa framförandet. Detta har man som musicerande glädje av hela livet, men det kan också vid tillfällen göra det mindre njutbart att lyssna på musik. Jag kan minnas otaliga gånger då jag har lyssnat på orkestral- eller körmusik och hört småmissar, och undrat varför dirigenten har nöjt sig när det inte är perfekt. Samtidigt gör mina erfarenheter att jag kan stödja och hjälpa mina två barn till snabbare framsteg då de nu lär sig spela. Min dotter Disa är 14 år och spelar tuba, och min son Knut är 10 år och spelar trummor. De har båda redan varit med om att spela offentligt, bland annat i samband med att det nya Kulturhuset Spira invigdes i Jönköping. Disa spelade också solo på Kulturskolans vårkonsert i fjol, och hon fick mycket beröm av den kvällens konferencier Nisse Landgren. Känns det igen? Min glädje i att ha en gedigen musikalisk grund sprids också i nästa generation. Visst är det fantastiskt med musik!

Maria Cedersmyg (Bergsten)

NÅGRA MINNEN FRÅN ÅREN I FRISTADS UNGDOMSORKESTER

Undertecknad satt för en tid sedan tillsammans med vännerna sedan skoltiden och tiden i ungdomsorkestern, Barbro Werner och Berit Larsson, född Dahlqvist, och pratade minnen.

Musiker och drillflickor i det gröna.

Vi har många minnen från åren i orkestern, men de känns sporadiska och dessa rader präglas av detta faktum. Det första som slog oss var att man alltid kom till träningarna och spelningarna oavsett dag och tid. Kanske hade vi inte så många andra aktiviteter som dagens ungdomar utan prioriterade orkestern. Sedan skall man vara ärlig och säga att man inte övade så mycket som man borde. Minns väl en person som plötsligt övade mer än vanligt inför skivinspelningen i Göteborg. Väl på plats upptäcks att fodralet är tomt och instrumentet hemma, det som annars alltid brukar ligga där!

Vi hade alltid orkesterövningar på fredagar och något år även på långfredag. När jag kom hem och berättade för mamma att vi skulle öva denna dag blev hon förskräckt. På den tiden

Ett av Gesons julkort.

var långfredagen verkligen en lång dag som man inte skulle göra något på. Men naturligtvis gick vi alla på övningen ändå - Rydbäck hade ju sagt det. Utan honom hade vi inte blivit så duktiga som vi trots allt blev!

En stor händelse var 1969 när orkestern åkte till musiktävling i Värnamo med mottot att besegra rivalen Borås Ungdomsorkester och därmed inte komma på sista plats. Att vi skulle segra fanns inte alls i tankarna och vi var oerhört stolta och glada över den prestationen. Samma år, lite tidigare på våren, hade vi även spelat i Stadsparken i Borås. Att uppträda så, på en scen med eget program där vi var huvudnumret, kändes stort.

På sommaren året innan åkte även flera av orkestermedlemmarna till Mjölby på musikläger under några dagar. Vi spelade i grupper under dagarna, men det fanns även tid för bad och avkoppling. Detta var före bilbältenas tid och vi åkte nio personer i en Folkvagnsbubbla för att bada.

En annan stor händelse var 1970 när vi deltog i musikfestivalen i Cheb i dåvarande Tjeckoslovakien. Vi flög från Malmö och väl framme i Prag väntade en bussresa till Cheb. Framme i Cheb blev vi alla utplacerade hos värdfamiljer. Många fick bo två och två, men flera bodde även själva hos sina värdfamiljer, familjer där knappt någon i familjen kunde engelska eller tyska - och vad kunde vi? Jag bodde tillsammans med min syster hos en familj som bodde i utkanten av staden så vi fick traska en bit sent på kvällen. Väl framme blev vi bjudna på vin och smörgås med stark salami på. Inte vad vi uppskattade precis! Men familjen ville oss väl och vi fick sova i dubbelsängen i sängkammaren, och på hemresedagen undrade sonen i huset om vi inte kunde stanna kvar och bo hos dem. Jag minns att jag blev rädd för att de skulle hålla oss kvar och var glad när jag satt på bussen för att åka hem.

På dagarna spelade och marscherade orkestern på olika platser. Sista dan spelade alla orkestrar tillsammans på torget, dit vi alla hade marscherat. Vi var många orkestrar på ett stort torg, det ekade och det blev svårt att hålla takten. Då gick vår Jan Rydbäck ner till slagverken i vår orkester, tog hand om bastrumman och slog takten högt och ljudligt så att alla kunde följa den. Och det lyckades…

Något eller några år senare var vi även med på en festival i Neerpelt i Belgien. Annars finns minnena kvar från alla de spelningar runt om i bygden såsom marknader i Borås och Ulricehamn, där uppträdande varvades med väntan. Även i Bäckängskolan där Moderaterna hade kongress spelade vi vid många tillfällen, både i början och i slutet av dagen och med många timmars väntan mellan dem. Vad vi gjorde då - ja det har vi glömt.

För att sammanfatta dessa rader så var åren med ungdomsorkestern år med många upplevelser och många roliga minnen. Ett stort tack till vår musiklärare Bernt Persson, som tyvärr inte längre är i livet, men som fick stå ut med mycket fniss och flams under lektionerna. Att spela ett blåsinstrument och skratta samtidigt fungerar inte. Och ju mer man inte får skratta, desto svårare blir det att sluta!

Barbro Johansson född Ericson

DET TOMMA SKÅPET PÅ SKOGSLID, som nu får nytt innehåll varje månad

Om du besökte Skogslid i början av 2011 och gick in genom entrén vid restaurangen, kunde du se ett skåp med glasdörrar, bredvid kapphängarna. Såg du det inte? Kanske berodde det på att skåpet var tomt och hade så varit länge och knappast väckt någons intresse.

När vi i hembygdsföreningen hade vår årliga utställning på biblioteket under april 2011 - denna gång med temat barns lek - var det svårt att få plats med alla leksaker, som vi fått in. Då dök tanken upp; att få utnyttja det tomma skåpet vid restaurangen. På så sätt fick vi fler besökare både till biblioteket och till Skogslid. I den långa korridoren möttes de som annars inte vågat sig till den andra ändan. Vi fick stort gensvar på de hem- och hushållsleksaker, som nu fanns i skåpet nära restaurangen. "En sån hade jag, när jag var liten!" Eller: "Vi hade inga leksaker. Dom fick vi göra själva." Jag skulle gärna ha stått där vid skåpet hela tiden och pratat gamla minnen.

Flätat.

När utställningen närmade sig slutet, var vi några som tyckte, att det var synd att lämna skåpet tomt igen. Hembygdsföreningens ordförande Ann-Britt Boman hörde sig för med personalen på Dagcentret. Jo, vi fick gärna fortsätta att göra utställningar. Jag åtog mig att organisera miniutställningar med byte varje månadsskifte. Hembygdföreningen står som arrangör. Britt-Marie Åkerlund - Hammarbysmedens dotter - och jag fyllde skåpet med "Gamla förpackningar". Vi är båda samlare på "allt möjligt gammalt". Det var fantastiskt att se och höra alla minnen som väcktes!
Sedan har det blivit så, att man inte hinner göra en utställning färdig, förrän besökare flockas och undrar, vad det nu ska bli, Personalen blir stimulerad av att det händer något i det förut tomma skåpet, som nu också blivit ett "utflyktsmål". Själv tycker jag, att detta är väldigt roligt att arrangera.

Utställarna (ibland med min hjälp) affischerar på anslagstavlan utanför biblioteket och på spaljen vid kapphängarna utanför restaurangen. I sittgruppen mitt emot skåpet samlas "gänget" en stund före tolv och diskuterar dagens händelser, innan det är lunchdags - och kollar våra miniutställningar. Där hittar jag också nya utställare!

Miniutställningar under premiåråret 2011 har varit:
Maj: Gamla förpackningar (Britt-Marie Åkerlund och Kerstin Thorburn)
Juni: Gräddkannor, sockerskålar och kaffekoppar (Britt-Marie Törngren)
Juli: Flätat (Ulla Alänge och Kerstin Thorburn)
Augusti: Fotohobby (Nils-Erik Larsson med bidrag av Ingrid Heed och Kerstin Thorburn)
September: Grytlappar genom tiderna (Britt-Marie Åkerlund)
Oktober: Melodier vi minns (Kerstin och Folke Thorburn)
November: Änglar finns! (Ann-Marie Åsbrink)
December: Stjärnor från Tämta - och andra stjärnor (Harald Hellberg och Kerstin Thorburn)

Detta är vad de som bor eller arbetar på Skogslid har mött under året. Det är förstås också många som besöker sina vänner på Skogslid, äter i restaurangen eller bara har ett ärende hit. Efter nyår kommer de att kunna se en miniutställning av PRO:s slöjdgrupper på Skogslid. Sedan byter vi varje månadsskifte. Många idéer finns och nya kommer till hela tiden. Kanske har du också något att visa? Vill du ha medhjälpare går det

alltid att ordna. Dina idéer är det viktigaste. Och välkommen att titta!

Till slut ett par episoder. Några personer ur personalen passerade grytlappsutställningen. När de gått förbi mig, hörde jag en av dem säga: "Himla fina grytlappar! Jag tror jag ska börja virka grytlappar..."

Melodier vi minns.

Vevgrammofonen i "Melodier vi minns" väckte stort intresse. En man kom fram till Folke och mig: "Jag köpte elektrisk grammofon 1948. Då bodde jag själv. Grammofonen var väldigt populär bland flickorna. Det var nästan bättre än att ha bil!"

Så går det numera till på Skogslid!

Kerstin Thorburn

En morgon förra årets vinter så vaknade jag och maken av att vi hörde ett konstigt brölande utanför fönstret i vår trädgård. Jag gläntade på persiennen och fick då se något diffust mörkt som låg under vårt äppelträd. Vad kunde det vara?

Älgfamiljen

Tittar ut genom vårt fönster
där har någon ritat ett vackert mönster
genom snö och is
har någon försökt göra sig ett paradis

Vad är det jag ser i morgonljuset
där ute
en älgtjur, hans maka och två
små kalvar
ligger där tyst under äppelträdets stammar
jag står där stilla, andäktigt tyst
ser ut i min trädgård som solen
nyss kysst

Tjuren reser sig makligt
är kusten fri
puffar med nosen på de tre i familjen
skakar på hornen, de rister till
kvar i snön är endast ett spår
ett slags sigill

Gun Kihl

FRIGYM
KOM SOM DU ÄR
Det lokala gymmet i Fristad med personlig service i ljusa fräscha lokaler. Medtag annons så bjuder vi på kaffe.
Stora Vägen 31
033 – 210700
info@frigym.se
www.frigym.se

Ett av våra 461 huvudkontor ligger i Fristad.
Välkommen till en riktig bank.
Handelsbanken
Tfn 033-26 09 59 www.handelsbanken.se/fristad

STYRELSEN FÖR FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING 2012

e-post **birgitta.fristad@telia.com**
maritabornefalk@gmail.com
hemsida www.nya.hembygd.se

Ordf	Ann-Britt Boman	261921
V ordf	Marita Bornefalk	269428
Kassör	Göran Bördin	269284
Sekr	Sven-Åke Johansson	261862
V sekr	Rolf Hjertkvist	0705 366777
	Gun Birgerson	260553
	Maj Börjesson	261274
	Jenny Gahnström	269666
	Britt-Marie Johansson	261862
	Anne Aalto	124048
Suppl	Jan-Olof Johansson	266701

Kommitté för Mölarps kvarn, Klockarebolet och Ekalyckan

Sam.k	Lars Utterberg	261235
Sam.k	Joel Johansson	260062
	Alf-Rune Sandberg	261562
	Peter Lindström	261000
	Nils Karlsson	261582
	Kent Andersson	269372
	Hans Andersson	261306
	Östen Börjesson	261274
	Bertil Svensson	261330
	Rune Tennius	260748
	Sören Karlsson	266850
	Inga Eliasson	261242
	Jan-Olof Johansson	266701
	Olof Stensson	284304
	Kerstin Johansson	260062
	Sune Fridén	269653
	Lars-Erik Larsson	269708
	Anne-Marie Åsbrink	260065
Tillsy.m	Bertil Hjortvall	120211
Sty.rep	Marita Bornefalk	269428
Sty.rep	Rolf Hjertkvist	0705 366777

Redaktionskommitté

Sam.k	Birgit Gustafsson	261470
	Ann-Britt Boman	261921
	Inger Ericson	261326
	Wiviann Bergsten	260885
	Olof Stensson	284304

Lellemartenkommitté

Sam.k	Maj Börjesson	261274
	Gunnel Sandelin	260809
	Kerstin Johansson	260062

Kaffekommitté

Sam.k	Karina Ek	210224
Sam.k	Gunilla Persson	418926
	Ingrid Arvidsson	261671
	Inga Eliasson	261242
	Lena Wennberg	261937
	Britt-Marie Törngren	269284
	Margareta Andersson	261306
	Siv Andersson	260901
	Birgitta Bergstrand	261384
	Yvonne Karlsson	266850
	Arnhild Nilsson	261614

FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING
PROGRAM ÅR 2012

5 mars-24 mars
Utställning på biblioteket.
"Mat och dryck förr i tiden."

Söndag 25 mars
Musikunderhållning med Nybälgarna.
Skogslid kl 15.00. Servering.

Lördag 21 april
Bollaränet vid Mölarps kvarn kl 14.00-17.00.

Måndag 30 april
Valborgsmässofirande. Skogslid kl 17.30.

Söndag 6 maj
Vandring längs Viskan i Tärby och därefter samling på Färgatorpet. Bengt Fransson berättar om sjösänkningen på 1800-talet.
Samling vid Öna kl 15.00.

Söndag 27 maj
Mölarpsdagen kl 10.00. Borås Spelmanslag kl 11.00. Utställning. Hantverkare.
Tipspromenad. Servering. Lotterier.

Onsdag 6 juni
Nationaldagen vid Mölarp. Blomstervandring kl 13.00. Borås Spelmanslag kl 14.00.
Kaffeservering kl 13.00-17.00. Hantverk.

Måndag 11 juni
Invigning av skolmuseet i drängstugan vid prästgården kl 18.00. Kulturvandring.

Onsdag 13 juni
Kvällsutflykt till Gräfsnäs och Bjärke hembygdsförening. Samling vid järnvägsstationen kl 18.00. Anmälan till Gunnel Sandelin tel 260809 senast 11 juni.

Söndag 17 juni
Kaffe och våfflor i stugorna 14.00-17.00.
Hantverk.

Söndag 1 juli
Kaffeservering i Mölarps kvarn 14.00-17.00.
Tipspromenad. Hantverk.

Söndag 8 juli
Kaffe och våfflor i stugorna 14.00-17.00.
Hantverk.

Söndag 15 juli
Visning av museet 14.00-17.00.

Söndag 22 juli
Kaffe och våfflor i stugorna 14.00-17.00.
Hantverk.

Lördag 4 augusti
Slåtter på Asklanda vid bautastenen kl 10.00.

Söndag 5 augusti
Kaffeservering i Mölarps kvarn kl 14.00-17.00.
Tipspromenad.

Söndag 12 augusti
Friluftsgudstjänst på Mölarps ö kl 15.00.

Lördag 18 augusti
Resa till Halmstad och Vapnö. Avresa från stationen kl 8.00. Medtag kaffekorg! Anmälan till Ann-Britt Boman tel 261921 senast 13 augusti. Återbud senast 15 augusti. I annat fall debiteras halva avgiften.

Söndag 2 september
Kaffeservering i Mölarps kvarn kl 14.00-17.00.
Tipspromenad. Hantverk.

Söndag 16 september
Kulturhusens dag. Visning av museet kl 14.00-17.00. Tipspromenad.

Onsdag 19 september
Myskväll i Klockarebolet vid höstdagjämningen. Mat och underhållning. Anmälan till Karina Ek tel 210224 senast 17 september.
Begränsat antal. Kl. 19.00.

Söndag 7 oktober
Musikunderhålling av Christina Mattsson med vänner. Skogslids samlingssal kl 15.00.

Lördag 20 oktober
Lördagskväll med sång- och musikprogram med Eva och Ingvar, Nils Holgerssons underbara resa. Kyrkans Hus kl 16.00. Efteråt äter vi tillsammans.

Måndag 29 oktober
Inlämning av vinster till Lellemarten.
Asklandaskolan kl 17.00.

Onsdag 21 november
Myskväll inför advent i Klockarebolet kl 19.00. Anmälan till Karina Ek tel 210224 senast 19 november.

Måndag 26 november
Vi gör lingonriskransar till Lellemarten i Asklandaskolans slöjdsal kl 17.00.

Lördag 1 december
Lellemarten kl 10.00.

2013

Onsdag 9 januari
Lellemartenträff i Skogslids samlingssal kl 19.00. Anmälan till 260809 eller 261274 före den 7 januari.

Tisdag 19 februari
Årsmöte i folkhögskolans högtidssal kl 19.00.

Mats Hjerthén med antikt.

Försäljning av böcker.

FRÅN
MÖLARPSDAGEN 2011

FOTO:
MARITA BORNEFALK

Kaffeservering. Gunilla Persson och Margaretha Andersson.

Försäljning av tovat m.m.

Mölarps kvarn från baksidan.